

УИЛЪЯМ ШЕКСПИР

ΑΜΛΕΤΟΣ

Уиљям Шекспир

Αμλέτος

«Public Domain»

Шекспир У.

Αμλέτος / У. Шекспир — «Public Domain»,

Содержание

ΜΕΛΕΤΗ ΕΙΣ ΤΟΝ Α Μ Λ Ε Τ Ο Ν	7
ΑΜΛΕΤΟΣ	30
ΣΚΗΝΗ ΕΛΣΙΝΟΡΗ	31
ΑΜΛΕΤΟΣ	32
ΠΡΑΞΙΣ ΠΡΩΤΗ	32
ΣΚΗΝΗ Α'	32
Κонец ознакомительного фрагмента.	40

William Shakespeare

Αμλέτος

Όσοι λάβουν τον κόπον να κρίνουν το προκείμενον φιλολογικόν έργον δεν θα δυσσαρεστηθούν εάν προτάξωμεν ολίγας συντόμους εξηγήσεις ιδίως ως προς το γλωσσικόν μας σύστημα.

Ανήκομεν απ' αρχής εις την σχολήν, η οποία προσβεύει ότι η γραπτή γλώσσα, δια να εκπληρώση τον προορισμόν της, δεν πρέπει να διαφέρει ουσιωδώς από την κοινώς ομιλουμένην· και εις αυτήν την αρχαίαν πεποίθησίν μας εμμένομεν αφού βλέπομεν ότι η δημοτική γλώσσα, η οποία προ πολλού είχε εγκαταλειφθή εις την ορφανίαν της, ήδη με αυτόματον δύναμιν επεβλήθη εις τα ποιητικά πνεύματα τόσον γενικώς ώστε ήδη αφαίρεσε από την σχολαστικότητα την επικράτειαν του αισθήματος και της φαντασίας, είναι δε πιθανόν ότι, αν λάβη την απαιτουμένην διάπλασιν, θέλει αποβάλη την συστηματικήν γλώσσαν των λογίων, την καθαρεύουσαν, και από την επικράτειαν του λόγου. Τοιαύτην του γλωσσικού ζητήματος λύσιν δυνάμεθα ευλόγως να προΐδωμεν στηριζόμενοι εις ό,τι συνέβη εις όλα τα έθνη, όσα κατώρθωσαν να μορφώσουν γλώσσαν φιλολογικήν· και αυτού η ομιλούμενη γλώσσα, περιορισμένη κατ' αρχάς εις τα έργα της φαντασίας, εις τα πονήματα, εις τα μυθιστορικά διηγήματα και εις τας απλās χρονογραφίας, άμα έφθασεν εις ανδρικήν ηλικίαν, έγινε ικανή να αντικατασταθή εις την λατινικήν, η οποία εθεωρείτο η μόνη γλώσσα κατάλληλος δια επιστημονικά θέματα.

Αλλά η ρύθμισις της γλώσσης εις όργανον κανονικόν και διαφανές γενικής ζωντανής συνεννοήσεως, με άλλας λέξεις η μεταβάσεις από την φύσιν εις την τέχνην, δεν είναι έργον ατόμων, ούτε μιας μόνης γενεάς, ούτε είναι εξαγόμενον ξηράς θεωρίας· η αληθώς εθνική γλώσσα υποθέτει μεγάλα εθνικά κέντρα, εις τα οποία της φιλολογικής διαμορφώσεως προηγήθη ήδη η κοινωνική διοργάνωσις, και όπου συμπεριλαμβάνονται και συναρμολογούνται βαθμηδόν τα διάφορα συστατικά της κοινωνίας στοιχεία, εις τρόπον ώστε να μη αφίνεται να ενεργή μονομερώς ο κανονιστικός νους, αλλά να συμπράττουν συγχρόνως όλαι αι πνευματικάί δυνάμεις και να συμβάλλουν εις τον πλουτισμόν της γλώσσης όλα τα ηθικά κεφάλαια. Από τοιαύτα έμψυχα κέντρα εμπνέεται το πνεύμα και η καλαισθησία των δημιουργών συγγραφέων, και αυτοί άπάλιν με τα πλάσματά των επενεργούν εις εκείνα, ώστε από αυτήν την αμοιβαίαν εργασίαν γεννάται μία ομοιόμορφος γλώσσα προωρισμένη να ήναι ο προφορικός άμα και ο γραπτός λόγος ολοκλήρου του έθνους.

Εις την Ελλάδα συνέβη η πνευματική αναγέννησις να προδράμη της κοινωνικής αναπλάσεως· και ενώ δεν υπήρχε κέντρον αρκετά περιεκτικόν και σπουδαίον, ώστε να χρησιμεύση ως χωνευτήριο, από το οποίον καθαριζόμενος ο προφορικός λόγος θα έφθανεν εις ενότητα οργανικήν, η ολιγαρχία του πνεύματος προσέφυγεν εξ ανάγκης εις τεχνητήν μέθοδον διαμορφώσεως· επήραμεν, ως αναφαίρετον ιδικήν μας κληρονομίαν, ολόκληρον την αρχαίαν γραμματικήν και όλον αδιακρίτως το λεκτικόν της αρχαίας Ελληνικής και κατεδικάσαμεν εις θάνατον όλους σχεδόν τους τύπους της νεωτέρας, ως λείψανα της δουλείας και της εθνικής ταπεινώσεως.

Από την σχολαστικήν εργασίαν ο προφορικός λόγος έπαθεν ήδη μεταβολήν, η οποία, κανονικώτερα μέσα εις την τάξιν των λογίων, εξαπλώνεται, αν και με πολλήν ανωμαλίαν, και μέσα εις τον καθολικώτερον κοινωνικόν κύκλον. Το πραγματικόν τούτο φαινόμενον οι μεν φίλοι του δημοτικού ιδιώματος δεν πρέπει να παραβλέψουν, οι δε οπαδοί της καθαρευούσης δεν πρέπει να το θεωρήσουν ως απόδειξιν της επιτυχίας του συστήματός των· η αλλοιώσις είναι απλώς εξωτερική, εις τους καταληκτικούς τύπους και εις το λεκτικόν, και έχει τα φυσικά της όρια· ο ουσιώδης χαρακτήρ της νεωτέρας γλώσσης ούτε εξηλείφθη ούτε είναι δυνατόν να εξαλειφθή, εάν είναι αληθές ότι ο γλωσσικός χαρακτήρ δεν συνίσταται τόσον

εις τους τύπους, οι οποίοι από διάφορα αίτια και αφορμάς ευκόλως μεταβάλλονται, όσον εις την σύνταξιν, δηλαδή εις τον εσωτερικόν οργανισμόν, ο οποίος εκφράζει τον ενδιαθέτον λόγον και αποτελεί αυτό το πνεύμα του έθνους. Ο προφορικός λόγος των αρχαίων Ελλήνων, όπως εκρυσταλλοποιήθη εις τα συγγράμματα, ήταν εις το άκρον συνθετικός, τόσον ώστε καμμία γλώσσα, ουδέ αυτή η λατινική, δεν είναι αρκετή να τον αποδώση· ο προφορικός λόγος των νεωτέρων Ελλήνων, καθώς των άλλων νεωτέρων εθνών, είναι κατ' εξοχήν αναλυτικός, δηλαδή εις τοιαύτην αντίθεσιν προς τον αρχαίον, ώστε η σχολαστικότης, όσον και αν αγωνίζεται, δεν θα δυνηθή να του αφαιρέση ποτέ την αληθή του υπόστασιν και να την μετασχηματίσει εις την ανωτάτην συνθετικήν μορφήν.

Εάν αι σκέψεις μας απορρέουν, ως νομίζομεν, από την πραγματικήν σημερινήν κατάστασιν της γλώσσης, ελπίζομεν ότι η μέθοδος την οποίαν παραδεχόμεθα δεν θέλει αποδοθή εις ιδιοτροπίαν. Εις τον έμμετρον λόγον, καθώς ήδη επράξαμεν εις την Μετάφρασίν μας της Οδυσσεΐας, αποκλείομεν τόπους τινάς και ακρωτηριασμούς, οι οποίοι και εις αυτήν την δημοτικήν γλώσσαν είτε έπεσαν ήδη είτε είναι προσωρισμένοι να πέσουν· την πεζογραφίαν μας ηναγκάσθημεν να συμμορφώσωμεν προς τον συνήθη προφορικόν λόγον των πεπαιδευμένων, αλλά χωρίς να υπερβώμεν τα όρια, τα οποία διαγράφει ο ουσιώδης χαρακτήρ της νεωτέρας γλώσσης. Τοιαύτη μέθοδος, εάν εφηρμόζετο από δεξιός χείρας, θα μπορούσε να εξαλείψη βαθμηδόν την απέραντον διαφοράν η οποία σήμεραν χωρίζει την γραπτήν γλώσσαν από την ομιλουμένην.

Εις την στιχουργίαν επεχειρήσαμεν τι νεώτερον και το υποβάλλομεν εις την εκτίμησιν του φιλολογικού μας κόσμου.

Ο δεκαπεντασύλλαβος στίχος βεβαίως κατέχει την πρώτην θέσιν εις την νεοελληνικήν μετρικήν και δύναται να ονομασθή ο κατ' εξοχήν εθνικός στίχος, αφού απ' αρχής τον ησπάσθη και τον ελάμπρυνε προ πάντων η δημοτική ηρωική μας ποίησις. Αλλά αυτός ο στίχος, ως είναι διηρημένος εις δύο σταθερά ημίστιχα τόσον χωριστά ώστε υπάρχει αναγκαία ανυπέρβλητος παύσις πάντοτε εις την ογδόην συλλαβήν, δεν έχει την απαιτουμένην διά την δραματικήν ποίησιν ευκινήσιαν και γοργότητα. Τοιαύτην έλλειψιν του δεκαπεντασύλλαβου ενόησαν όσοι των στιχουργών μας έλαβαν την ατυχή ιδέαν να εισάξουν, ως αρμόδιον εις το δράμα, το ιαμβικόν τρίμετρον, κατασκευάσμα μηχανικόν και άρρυθμον, το οποίον, κατά την γνώμην μας, είναι και θα μείνη πάντοτε ξένον εις την αίσθησιν του έθνους. Προτιμότερος τούτου θα ήταν ο ενδεκασύλλαβος· αλλά και αυτός ο στίχος, αν και ρυθμικώτατος, εις την πολυσύλλαβον γλώσσαν μας, είναι τόσον ολίγον περιεκτικός, ώστε σπανίως δύναται να κλείση αυτοτελή περίοδον. Τοιαύτην αδυναμίαν βεβαίως δεν έχει ο δεκατρισύλλαβος στίχος, τον οποίον ημείς, εις την προκειμένην Μετάφρασιν, σηκόνομεν από την αφάνειαν εις την οποίαν ευρίσκεται, και τον μεταχειριζόμεθα ως κατάλληλον όργανον της δραματικής ποιήσεως· το μέτρον τούτο, ενώ έχει αρκετήν έκτασιν, έχει και το μέγα πλεονέκτημα να επιδέχεται ποικιλίαν ρυθμού τοιαύτην, ώστε δύναται φυσικώς να αναβιβασθή εις την λυρικωτέραν έντασιν, καθώς και να κατέλθη εις τον τόνον της συνήθους ομιλίας, – όπως αρμόζει εις την φύσιν του νεωτέρου οράματος, ιδίως του Shakespeare. Έχομεν τόσην πεποίθησιν εις την δύναμιν του στίχου τούτου, ώστε δεν αμφιβάλλομεν ότι άλλοι στιχουργοί θα αποδείξουν, καλύτερα παρ' ότι εδυνήθημεν ημείς, το εύστοχον της εκλογής μας.

Εν Κερκύρα τη 15 Ιουνίου 1889.

ΜΕΛΕΤΗ ΕΙΣ ΤΟΝ Α Μ Λ Ε Τ Ο Ν

Όταν αναγινώσκουμε τον Αμλέτον πρώτην και ζωηροτάτην εντύπωσιν γεννά εις την ψυχήν μας η μεγάλη ποικιλία των συμβάντων, η διαφορά και η αντίθεσις των χαρακτήρων, το μέγα βάθος και η σφοδρότης των αισθημάτων, η πρωτοτυπία και το ύψος των εννοιών. Εις το ποίημα τούτο μας ανοίγεται κόσμος ολόκληρος όπου περιπλέκονται περιστατικά διάφορα, άλλα αναγκαία επακολουθήματα της αρχικής αιτίας του δράματος, άλλα έκτακτα και υπερφυσικά ακόμη, άλλα προερχόμενα από την θέλησιν του ανθρώπου και άλλα από την τύχην όπου το αίσθημα της αγάπης παρουσιάζεται, εδώ ως κτηνώδης φυσική ορμή, εκεί ως αγνή συμπάθεια η οποία βλαστάνει από την ομοιότητα των ψυχών όπου με την αυτήν ενάργειαν αναφαίνεται η ζοφερά και η φωτεινή όψις της ανθρωπίνης ψυχής, η απονωτέρα φιλαυτία και η φιλανθρωποτέρα αυταπάρνησις· όπου με την αυτήν ομοιαλήθειαν εικονίζεται τόσο η πραγματική φρενολογική αλλοίωσις όσον και η πλαστή παραφροσύνη ως κάλυμμα βαθυτάτης συνέσεως· όπου ξεσκεπάζονται οι λεπτότεροι και γενναιότεροι δισταγμοί της συνειδήσεως, καθώς και τα σκοτεινά βάθη, εις τα οποία βασανίζεται ένοχος καρδιά· όπου από ένα μέρος βασιλεύει η ηθική εξαχρείωσις με όλο το γυάλισμα και το ψεύτικο χρώμα εξευγενισμένης κοινωνίας, και από το άλλο, εις άμετρον ύψος, λάμπει καθαρός ο ανώτατος λόγος, αντηχεί άδολος η φωνή της φύσεως, και ακούεται ειλικρινής η γλώσσα της αληθείας· όπου, τέλος πάντων, εις αντίθεσιν των χαμηλών σκέψεων και φρονημάτων, όσα υπαγορεύονται από αγενή πάθη, εμφανίζονται αισθήματα και θεωρίαι, αι οποίαι φαίνεται ότι απομακρύνονται από τον κύκλον, από το θέμα του δράματος, δια να μας μεταφέρουν εις ορίζοντα καθολικών υψηλών προβλημάτων όπου αποβλέπουν είτε τον προορισμόν του ανθρώπου, είτε την πρόσκαιρον αβεβαίαν και ματαιάν σημασίαν της ενεργείας του εις τον κόσμον, είτε το αίνιγμα της καταστάσεώς του εις την άλλην ζωήν.

2

Αυτή μας η πρώτη εντύπωσις αυξάνει και μεταβάλλεται εις απορίαν, όταν σκεφθώμεν ότι δια τόσην έκτασιν και τόσο βάθος δεν φαίνεται επιδεκτική η πραγματική του προκειμένου δράματος υπόστασις. Το δραματικόν θέμα, το οποίον φυσικώς πηγάζει από το αρχικόν κακούργημα, από την δολοφονίαν του πατρός του Αμλέτου, συνίσταται εις τούτο, ότι ο μεν αδικημένος υιός και διάδοχος του θρόνου αισθάνεται το καθήκον και κυριεύεται από το πάθος να τιμωρήση τον φονέα του πατρός του και επιβάτην της βασιλείας, ο δε δολοφόνος έχει συμφέρον να προλάβη τον εχθρόν του και να τον θανατώση, όπως σωθή αυτός και χαρή εις το εξής ακίνδυνα τους καρπούς του εγκλήματός του. Τοιούτος αγών μεταξύ αδικητού και αδικημένου θα αποτελούσε δραματικήν πλοκήν και θα καταντούσε εις μίαν τραγικήν λύσιν ή με την τιμωρίαν του ενόχου ή με την αποτυχίαν του αδικημένου ή με την καταστροφήν και των δύο, ο δε ανταγωνισμός των χαρακτήρων και αι διάφοροι περιπέτειαι, εις τας οποίας θα παρουσιάζετο πλέον ή ολιγώτερον πιθανή η τιμωρία του αδικητού και ο κίνδυνος του αδικημένου, θα ήσαν βεβαίως ικανά να γεννήσουν ζωηροτάτην δραματικήν συγκίνησιν, αλλά πολύ διάφορον από το υψηλόν εκείνο ενδιαφέρον όπου από την πρώτην έως την ύστερην σκηνήν του Α μ λ έ τ ο υ μαγεύει τον νουν, την καρδίαν και την φαντασίαν μας. Και στηρίζεται εις τον ανταγωνισμόν δύο φοβερών αντιπάλων η εξωτερική κατασκευή του δράματος, αλλ' η ουσία του ποιήματος, ο ανώτερος πνευματικός λόγος ενυπάρχει όλος εις την εσωτερικήν πάλην, εις την οποίαν ευρίσκεται από την αρχήν έως το τέλος ο πρωταγωνιστής, η δε ψυχική τούτη κατάστασις δεν εξηγείται, εάν τον μετρήσωμεν με την στάθμην του κοινού ανθρώπου,

εάν δεν κατανοηθή η πρωτότυπος και έκτακτος τούτη φύσις, οποίαν την συνέλαβε και την έπλασεν ο ποιητής.

3

Ο Shakespeare εμόρφωσε το πρόσωπον τούτο με όλας τας ιδιότητες, με όλα τα χαρακτηριστικά της μεγαλοφυΐας· εις την ψυχήν του Αμλέτου συνυπάρχουν με θαυμαστήν ισορροπίαν και συλλειτουργούν αρμονικώτατα νους ευρύτατος και ερευνητικός, τόσο ανοικτός εις τας εντυπώσεις του εξωτερικού κόσμου, όσον ικανός να υψωθή εις τας ανωτέρας σκέψεις και να αντικρύση ατάραχος τα πλέον μυστηριώδη φαινόμενα του υπερφυσικού, – κρίσις τόσο ορθή και βαθεία, ώστε πολλαίς φοραίς εκλαμβάνεται ως εμπνευσμένη πρόγνωσις ή ως προφητική προαίσθησις, – καρδιά όπου αγκαλιάζει ενθουσιασμένη ό,τι αγαθόν και γενναίον και αποκρούει με αγανάκτησιν ό,τι κακόν και αχρείον, – φαντασία, η οποία, αν και υπέροχος, ποτέ δεν εισέρχεται εις την επικράτειαν των άλλων ψυχικών δυνάμεων, αλλ' ευρίσκεται πάντοτε πρόχειρος και ετοιμή να τας υπηρετήση εις την πρακτικήν των ενέργειαν. Αλλά τα άφθονα τούτα φυσικά δώρα θα εμαραίνοντο, θα έμεναν στείρα, αν ο Αμλέτος επερνούσε την νεότητά του εις την μολυσμένην ατμοσφαίραν της κοινωνίας και της Αυλής όπου εγεννήθη. Ο Αμλέτος εστάλη νέος να μορφωθή εις ξένον ανώτερον Εκπαιδευτήριον· και ενώ η υψηλή διδασκαλία εκαλλιέργησε την εκλεκτήν εκείνην φύσιν, την έφερεν εις τον ανώτερον βαθμόν της αναπτύξεως, την επροίκισε με ποικιλίαν γνώσεων και ελέπτυνε την φυσικήν καλαισθησίαν, οι σχολαστικοί τύποι και η θετική μάθησις δεν επερίωρισαν ποσώς την αυτεξουσιότητα του πνεύματος και δεν αφείρεσαν τίποτε από την αγνότητα του αισθήματος και από την ζωηρότητα της φαντασίας.

4

Ενώ ήταν ακόμη αφιερωμένος εις τας σπουδάς του, μέγα οικογενειακόν δυστύχημα, ο πρόωρος θάνατος του πατρός του, αφαιρεί τον Αμλέτον από την μελέτην και τον υποχρεώνει να περάση εις τον πρακτικόν βίον. Φθασμένος ήδη εις την ακμή της νεανικής ηλικίας, όταν όλαι αι δυνάμεις ήσαν μεσταί και πρόθυμοι να ενεργήσουν προς ευγενείς σκοπούς, ο Αμλέτος επανερχόμενος εις την πατρίδα, ευρίσκεται έξαφνα απέναντι κοινωνίας, η οποία είναι ανίκανος να τον εννοήση, όπου φαινομενικός πολιτισμός σκεπάζει βαρβαρότητα πραγματικήν, όπου παιδευσίς ψευδής και σχολαστική μάθησις ενόθευσαν την φύσιν χωρίς να την ημερώσουν, όπου τα ήθη, τα έθιμα, οι τρόποι, όλος ο ηθικός και ο πνευματικός βίος είναι τοιούτος, ώστε αποτελεί ασυμβίβαστον αντίθεσιν προς την γενναίαν προαίρεσιν και την αληθώς εξευγενισμένην ψυχήν του. Αλλ' ό,τι συμβαίνει αμέσως μετά τον θάνατον του πατρός του ξεσκεπάζει εις αυτόν την πραγματικότητα εις όλην της την ασχημίαν. Εις τον υψηλόφρονα χαρακτήρα του δεν έχει τόπον το πάθος της φιλαρχίας καθ' εαυτό, αλλά ο Αμλέτος αγανακτεί διότι και μεγιστάνες και λαός αναισθητοι εις την στέρησιν αγαθού βασιλέως, ο οποίος είχε δοξάση και μεγαλύνη την πατρίδα, αναβιβάζουν εις τον θρόνον την εξαχρείωσιν και την ανομίαν. Αλλά προ πάντων πληγώνει την καρδίαν του η διαγωγή της μητρός του· την μητέρα του είχε συνηθίση να θεωρή ως τον τύπον της σωφροσύνης, και τώρα την βλέπει πεσημένην εις το έσχατον όριον της γυναικείας αδυναμίας. Έχασε τον αγαθόν του πατέρα και δεν ευρίσκει παρηγορίαν εις την αγάπην μιας μητρός, την οποίαν δεν δύναται να σέβεται πλέον. Το φοβερόν χάσμα, το οποίον άνοιξε και χωρίζει τον Αμλέτον από την οικογένειαν και από την κοινωνίαν, η απομόνωσίς του, φανερώνεται με δραματικήν μορφήν υπερτάτην εις την σκηνήν, όπου πρώτην φοράν μας παρουσιάζεται ο Αμλέτος· όλος ο κόσμος λαμπροφορεί και πανηγυρίζει τον άνομον γάμον του Κλαυδίου και της Γελτρούδης, μόνος ο Αμλέτος μαυροφορεί, η δε στάσις του, η εκφραστική σιγή του απέναντι της υποκριτικής

ομιλίας του θείου του, αι σημαντικαί απαντήσεις του προς την μητέρα του, δείχνουν ότι εις την απομονωμένην ψυχήν του ερριζοβόλησεν η λύπη και βράζει η αγανάκτησις.

Και τούτος είναι ο πρώτος σταθμός της μεγάλης μεταβολής την οποίαν ο εξωτερικός κόσμος έφερε διά μας εις τον πνευματικόν βίον του Αμλέτου ό,τι εξανοίξαμεν από τους λόγους οπου επρόφερον εις την βασιλικήν ακρόασιν εξηγείται κατά βάθος εις τον αμέσως επακόλουθον Μονόλογον. Αρχίζει με κραυγήν οδύνης και αγανακτήσεως· πρώτην φοράν διέρχεται από το πνεύμα του το απαίσιον φάσμα της αυτοκτονίας ως μέσον διά να αποφύγη ακατόρθωτον αγώνα εις έναν κόσμον, όπου αυτός αισθάνεται ότι δεν έχει τόπον, όπου δεν δύναται να εκπληρώση καμμίαν φιλόανθρωπον αποστολήν. Έως τώρα επέστευεν ότι είναι δυνατόν να πραγματοποιηθή το καλόν, αλλ' ήδη βλέπει ότι η κακία έπνιξε την αρετήν, καθώς εις ένα περιβόλι τα χονδροειδή και ανώφελα φυτά μεταβάλλουν την ήμερον κατάστασιν εις αγρίαν. Η φοβερά κατάπτωσις της μητρός του όχι μόνον εθανάτωσε τα τρυφερότερα και ιερώτερα αισθήματά του, αλλά του παρουσιάζεται ως αλάνθαστον γνώρισμα του ηθικού νοσήματος το οποίον εσάπισεν ολόκληρον την κοινωνίαν. Η λύπη του, η απογοήτευσις, η απελπισία, δεν προέρχονται εις αυτόν από φίλαυτον αίσθημα· κανένα αυτός δεν προφέρει παράπονον διά την ιδιαιτέραν θέσιν του της ορφάνιας και της ανάγκης να ήναι υπήκοος βδελυρού βασιλέως· κινούμενος από υψηλήν φιλανθρωπίαν θρηνεί μόνον διά την ελεεινήν πραγματικότητα, εις την οποίαν δεν βλέπει άλλο παρά ορμήν αχαλίνωτον προς το κακόν.

6

Το μέγα κακούργημα είχεν επινοηθή και ενεργηθή τόσο καταχθονίως ώστε ο θάνατος του Βασιλέως δεν εγέννησεν εις τον κόσμον την παραμικράν υπόνοιαν, και αυτοί οι φίλοι του Αμλέτου δεν απέδωκαν εις την εμφάνισιν του Πνεύματος την αληθή σημασίαν της· μόνον η προφήτισσα ψυχή του Αμλέτου, ο οποίος βλέπει συχνά τον πατέρα του με τους εσωτερικούς οφθαλμούς, είχε συλλάβη την υποψίαν ότι ο πατέρας του αδικοθανάτησε και ότι ο θεός του ήταν ο δολοφόνος· διά τούτο, ενώ πρώτα είχε αποφασίση να αναχωρήση διά να αποχωρισθή από μισητήν κοινωνίαν, μένει αυτού, όχι διά να ενδώση εις την επιθυμίαν της μητρός του, αλλά διότι αισθάνεται την ανάγκην να εμβαθήν εις την ζοφεράν οικογενειακήν υπόθεσιν· όθεν λαμβάνει επιφυλακτικήν στάσιν, υποχρεώνει τον εαυτόν του να δαμάση την ορμήν της αγανακτήσεως και να κρύψη εις τα βάθη της καρδιάς την υποψίαν του,

καλό δεν είναι, ουδέ καλό τέλος θα λάβη· αλλά,
καρδιά μου, πνίγου, επειδή την γλώσσαν πρέπει να
κρατήσω.

Και όταν οι φίλοι τού διηγούνται το φοβερόν όραμα, ο Αμλέτος δεν παραδίδεται εμπαιθώς και απερισκεπτώς εις την πρώτην εντύπωσιν, αλλά κύριος του εαυτού του με πολλήν σύνεσιν και υπομονήν υποβάλλει εις λεπτομερή εξέτασιν την αντίληψίν των και άμα πείθεται ότι το μυστηριώδες εκείνο φαινόμενον δεν ήταν πλάνη της φαντασίας των αλλά πραγματικόν, αμέσως υπακούει εις την φωνήν του καθήκοντος, όπου του επιβάλλει να αντιμετωπίση, και με κίνδυνον της ζωής του υπερφυσικήν εμφάνισιν, από την οποίαν αυτός περιμένει κάποιαν φοβεράν αποκάλυψιν· ανυπομόνως προσβλέπει εις την στιγμήν οπου θ' απαντηθή με το Πνεύμα του πατρός του· η υπόνοιά του έγινε δι' αυτόν βεβαιότης και ήδη έχει την πεποίθησιν ότι

Έργα μιαρά θα βγουν 'ς το φως φανερωμένα, και αν 'ς την καρδιά της
μέσα η γη τα 'χει κρυμμένα.

7

Με αυτήν την προδιάθεσιν περιμένει εις το προσδιωρισμένον μέρος και εις την προσδιωρισμένην ώραν το Πνεύμα, και το δέχεται με τόσην γενναιοψυχίαν ώστε αμέσως το προσφωνεί με την πεποίθησιν ότι τοιαύτη παράβασις των φυσικών νόμων δεν γίνεται χωρίς κάποιον υψηλόν σκοπόν. Προαισθάνεται ήδη ο Αμλέτος ότι από τον πνευματικόν κόσμον θα αντηχήση φωνή να αναθέσῃ εις αυτόν κάποιαν φοβεράν υποχρέωσιν, την εκτέλεσιν μεγάλου καθήκοντος, και τούτο εκφράζει με την ερώτησιν·

Ειπέ, διατί γίνεται αυτό; προς τι; τι πρέπει να πράξωμεν εμείς;

Ανδρικόως αποκρούει την αντίστασιν των φίλων του, και ακολουθεί το Πνεύμα, χωρίς να γνωρίζῃ πού, διότι η συναίσθησις του καθήκοντος, η φωνή του πεπρωμένου, (*η μοίρα μου κραυγάζει*) – η πίστις την οποίαν έχει εις την αφθαρσίαν της ανθρωπίνης φύσεως, το άχαρι της ζωής του, όλα τον αρματόνουν με θάρρος υπεράνθρωπον, διά να υπακούσῃ εις την μυστηριώδη πρόσκλησιν και με θυσίαν της υλικής του υπάρξεως. Και όχι μόνον άφοβα ακολουθεί το Πνεύμα, αλλά και ως ίσος προς ίσον, ως αθάνατος προς αθάνατον, με θέλησιν ισχυράν, με αποφασιστικήν στάσιν, το υποχρεώνει να παύσῃ την αόριστον εκείνην πορείαν εις το άγνωστον και απαιτεί να του εξηγήσῃ επί τέλους τον λόγον της εμφανίσεώς του·

Πού θα με πας; ομίλει· δεν θα προχωρήσω.

Από τους λόγους του Πνεύματος ο Αμλέτος μαυθάνει πράγματα ακόμη φρικτότερα απ' ό,τι είχεν αφ' εαυτού του μαντεύσῃ· μαυθάνει την κτηνώδη ασέλγειαν της μητρός του, την απιστίαν της προς τον πατέρα του, και ίσως υποπτεύεται μήπως αυτή έγινε και συνένοχος της δολοφονίας. Ο πατέρας του έπεσε θύμα αδελφοκτονίας, χωρίς να προφθάσῃ να εξαγοράσῃ την ψυχήν του, η οποία διά τούτο βασανίζεται εις τον άλλον κόσμον, και από τον άλλον κόσμον έρχεται διά να παρακινήσῃ τον υιόν του να μη αφήσῃ ατιμώρητον το έγκλημα, οπού ατίμασε τον θρόνον και εμόλυνε την βασιλικήν κλίνην της Δανίας.

8

Ο Αμλέτος υπακούει εις την προσταγήν του πατρός του, δέχεται την εντολήν, αποφασίζει αμέσως να χωρισθῇ από τα όνειρα της νεότητός του, να εγκαταλείψῃ όσας γνώσεις είχε θησαυρίσῃ από την μελέτην, και από την θεωρίαν του κόσμου, να λησμονήσῃ τα πάντα διά να αφιερωθῇ εις το καθήκον να εκδικήσῃ τον πατέρα του. Η πατρική θέλησις εκίνησεν εις τα βάθη της την τρυφεράν φιλοστοργίαν του και διά μιας τον αποσπά οριστικώς από τον ιδανικόν κόσμον, όπου εξούσεν ελεύθερος έως τώρα, διά να τον υποτάξῃ εις την ανάγκην της ενεργείας. Η βιαία τούτη μετάβασις, ο δεύτερος τούτος σταθμός της ηθικής μεταβολής του, κλονίζει όλην την ύπαρξίν του τόσον, ώστε και αυτός φοβείται μήπως συντριβῇ από το βάρος της νέας αποστολής του, μήπως παραλυθῇ το σώμα του, μήπως σαλευθούν αι διανοητικάί του δυνάμεις και δεν προφθάσῃ να εκτελέσῃ την θέλησιν του πατρός του·

συ, καρδιά μου, βάστα· νεύρα μου, σεις, μη ξάφνου τώρα μου
γεράστε, στηρίξτε με σφικτά! Να μη σε λησμονήσω! ναι,
καϋμένο Πνεύμα, ενόσω η μνήμη τόπον 'ς την σαλευμένην
τούτην σφαίραν έχει ακόμη.

Υπό το κράτος της πρώτης εντυπώσεως είχεν υποσχεθῇ εις το Πνεύμα του πατρός του να ορμήσῃ εις την εκδίκησίν του

με πτερὰ γοργότατα όσον είναι της θείας προσευχής ή της
θερμής αγάπης,

αλλ' ήδη εις το πάθος αντιτάσσεται η σκέψις· ο Αμλέτος δεν σπεύδει προς το έργον^
μόνον ορκίζεται να έχη ως προορισμόν του την παραγγελίαν του πατρός του· ό,τι κατά
πρώτον και μακρόθεν του παρουσιάσθη απλούν και εύκολον, τώρα, άμα έθεσε τον πόδα εις
το πρακτικόν έδαφος, του φανερώνεται σύνθετον και δύσκολον^ εις όλο το φονικόν εκείνο
δράμα αυτός βλέπει την εικόνα καθολικής αποσυνθέσεως, φρίττει και αδημονεί ότι εις αυτόν
έτυχεν ο βαρύτατος κλήρος της αναπλάσεως·

Εξαρθρώθη ο καιρός· της μοίρας πείσμα ω πόσο πικρόν, εγώ να
γεννηθώ να τον διορθώσω.

Διά να μελετήση το πρόβλημα, διά να εύρη τον τρόπον να το λύση, του χρειάζεται
καιρός· αλλά προς τούτο απαιτείται αναγκαίως να μείνη αυτός κύριος του εαυτού του,
να μη φανερώση εις τους άλλους τον πόνον και την αγανάκτησίν του, να μη δείξη την
ταραχήν της ψυχής του, να μη γεννήση εις τον θείον του την υποψίαν ότι κάτοχος ήδη του
τρομερού μυστηρίου τρέφει την ιδέαν της εκδικήσεως. Αλλά πώς θα δυνηθή ο Αμλέτος,
με τον υψηλόφρονα χαρακτήρα του, με την έμφυτον ειλικρίνειάν του, να αντικρύση εις το
εξής ατάραχος την όψιν μιας μητρός εξαχρειωμένης, η οποία και ζώντα αδίκησε και νεκρόν
εξακολουθεί να αδική τον πατέρα του, και ενός ανάνδρου υποκριτού, ο οποίος ατιμώρητος
απολαμβάνει ήσυχα τους καρπούς της αδελφοκτονίας; Ό,τι δεν δύναται να κατορθώση η
προαίρεσις, θα το πλάση η φανταστική δύναμις με την συνδρομήν ισχυράς θελήσεως· θα
πάρη ο Αμλέτος —ήθος αλλόκοτο, μωρό_· θα παρουσιασθή από τώρα, και οπότε και όσον
είναι ανάγκη, με όψιν καθ' ολοκληρίαν τεχνητήν, και τούτη η φαινομενική μεταμόρφωσις θα
τον καταστήση ικανόν να ομιλή και να συμπεριφέρεται σύμφωνα με τα αληθή αισθήματά του
χωρίς να προδώση τον απόκρυφον σκοπόν του. Και ιδού, αμέσως άμα τον ευρίσκουν οι φίλοι
του μετά την αναχώρησιν του Πνεύματος, παίζει το πλαστόν εκείνο πρόσωπον με τα αστεία
επιφωνήματα, με τας απόπους απαντήσεις, με την έκτακτον και ζαλισμένην ομιλίαν, με τους
φοβερούς υπαινιγμούς, και δεν το αποβάλλει παρά αφού με ιερώτατον όρκον υποχρέωσε τους
φίλους του να μη είπουν εις κανέναν ό,τι είδαν και ό,τι άκουσαν εκείνην την νύκτα, και να μη
δείξουν ποτέ ότι γνωρίζουν τον λόγον της πλαστής παραφροσύνης του.

9

Και σύμφωνα με το επινόημά του ο Αμλέτος συμπεριφέρεται εις τρόπον ώστε ο
κόσμος γενικώς σχηματίζει την ιδέαν ότι αυτός πραγματικώς έχασε τας φρένας· μόνον
η ένοχος συνείδησις του Κλαυδίου συλλαμβάνει την υποψίαν μήπως εις την αλλοιώσιν
εκείνην υποκρύπτεται επικίνδυνος δι' αυτόν σκοπός. Εν τούτοις ο Αμλέτος δεν αποφασίζει
να επανέλθη εις τον μισητόν κύκλον, όπου είναι υποχρεωμένος να ενεργήση· μένει ακόμη
απομονωμένος, αγρυπνεί, νηστεύει, τήκεται, πάσχει αδυναμίαν ηθικήν, βυθίζεται εις την
μελαγχολίαν. Εις την στιγμήν μεγάλης βαρυθυμίας νέα λύπη έρχεται να πληγώση την
καρδίαν του. Ο Αμλέτος αγαπά την Οφηλίαν, διότι εις αυτήν βλέπει, εν τω μέσω της γενικής
πλαστότητος και διαφθοράς, να σώζεται ακόμη η δροσερότης και η αφέλεια της φύσεως·
την αγαπά διότι εις την σωματικήν καλλονήν και χάριν ανταποκρίνονται αγνή ψυχή και
ωραία διάνοια ικανή να εννοήση και να εκτιμήση τα έξοχα προτερήματά του. Και ιδού
απροσδοκήτως το μόνον αυτό πλάσμα, εις το οποίον κάπως αναπαύετο η ψυχή του, αποκρούει
την αγάπην του, τον εγκαταλείπει. Η ανεξήγητος τούτη διαγωγή της Οφηλίας τον εμβάλλει εις
μεγάλην απορίαν· τάχα η Οφηλία δεν πιστεύει πλέον εις την αγνότητα των αισθημάτων του,

και τον θεωρεί ως έναν δόλιον εραστήν, ως έναν ασυνείδητον διαφθορέα; ή μήπως η έξαφνη μεταβολή της θα εξηγηθή ως τέχνασμα υποκριτικής αγνείας, ώστε ουδέ αυτή εξαιρείται εις την γενικήν διαφθοράν του γυναικείου γένους; Από άκραν ψυχικήν ταραχήν και αδημονίαν παρασύρεται ο Αμλέτος και μεταβαίνει να ιδή την Οφηλίαν διά να διαγνώση από αυτό το πρόσωπον της, εάν είναι δυνατόν, τα ενδόμυχα της ψυχής της, διά να μάθη αν θα καταδικάση εις την περιφρόνησιν και αυτό το μόνον αντικείμενον της αγάπης του και του σεβασμού του· και αφού τίποτε δεν είδεν εις την ουρανίαν εκείνην μορφήν να δικαιολογή τους φόβους του, πείθεται ότι η άρνησίς της προέρχεται από ξένην ενέργειαν, βλέπει εις την Οφηλίαν ένα αθών πλάσμα ριμμένον εις τον κόσμον διά να πέση και αυτό θύμα της γενικής κακίας· διά τούτο την κλαίει με τα τρία κινήματα της κεφαλής, διά τούτο εξέρχεται από τα βάθη της ψυχής του ο απελπιστικός εκείνος στεναγμός, διά τούτο, ενώ αποχωρίζεται, δεν σηκώνει από αυτήν τους οφθαλμούς του, ως να ήθελε να φυλάξη ακεραίαν, απαράλλακτον, την άσπιλον εκείνην εικόνα και να την ενταφιάση με την αγάπην του μέσα εις τα βάθη της καρδιάς του.

10

Από την μακράν απομόνωσιν, από την απόλυτον απραξίαν ο Αμλέτος προβαίνει προς την ενέργειαν επανέρχεται εις την κοινωνίαν διά να διαδραματίση εκφραστικώτερα το πλαστόν πρόσωπον, το οποίον ωσάν ενστιγματικώς εφεύρηκεν ως μέσον διά να κερδίση καιρόν. Κλεισμένος μέσα εις το κάλυμμα της παραφροσύνης ανοίγει τον ακένωτον θησαυρόν της διανοίας του διά να προφυλαχθή από την έντεχνον κατασκόπευσιν του Κλαυδίου· αλλά μέσα εις την ελαφρότητα, εις την ιδιοτροπίαν, εις τον παραλογισμόν, εις τον περίγελων, εις τον σαρκασμόν, εις την ειρωνείαν, διαφαίνεται πάντοτε η πραγματική εσωτερική του διάθεσις. Από εκείνο το βάθος προερχόμενοι πένθιμοι τόνοι ακούονται και εις αυτήν ακόμη την αλλόκοτον, τραχείαν, απρεπή και άσπλαχνον ομιλίαν του προς τον Πολώνιον, προς τον οποίον φέρεται τόσον σκληρώς διά να απομακρύνη το ταχύτερον από σιμά του έναν ποταπόν υπηρέτην και μωρόν κατάσκοπον του Βασιλέως· αλλά ο μελαγχολικός ρυθμός λαμβάνει όλην την έντασιν, όταν το γενναίον αίσθημα της νεανικής φιλίας προς τους δύο συμμαθητάς του ανοίγει την καρδίαν του και τον αναγκάζει να αποβάλη διά μίαν στιγμήν την προσποιητήν παραφροσύνην και να εικονίση με τα ζωντανότερα χρώματα την κατάστασιν μιας ψυχής, εις την οποίαν ο ενθουσιασμός διά το Ωραίον και το Αγαθόν εσβύσθη, ενέκρωσεν η πίστις εις τον υψηλόν προορισμόν του ανθρώπου, ώστε ο κόσμος δι' αυτόν είναι πνιγηρά φυλακή και η πλάσις όλη παρουσιάζεται ως άρνησις της Τάξεως, του Ωραίου και του Αγαθού. Αλλά ήδη γεννάται η ερώτησις· τι άρα γε σκέπτεται ο Αμλέτος; πώς εννοεί να εκπληρώση την φοβεράν υποχρέωσιν την οποίαν τόσον αποφασιστικώς ανέλαβε να εκδικήση τον πατέρα του, να τιμωρήση τον ένοχον; Η κατάστασίς του είναι παθητική, και από αυτήν μόλις εξέρχεται διά να δείξη εις τους συμμαθητάς του, οι οποίοι απαρνούμενοι την φιλίαν έγιναν όργανα του θείου του, ότι ενόησε την αγενή εντολήν των^ ο τυχαίος ερχομός των ηθοποιών τού δίδει έξαφνα αφορμήν να λάβη στάσιν ενεργητικωτέραν· διοργανίζει αμέσως σκηνικήν παράστασιν, με την οποίαν θα δοκιμάση την συνείδησιν του Κλαυδίου, και δίδει προς τούτο εμπιστευτικήν παραγγελίαν εις τον ηθοποιόν, αρχαίον του φίλον. Η έννοια και η αφορμή τοιαύτης ενεργείας εξηγείται καθαρώτερα εις τον αμέσως ακόλουθον Μονόλογον^ αυτού ο Αμλέτος φανερώνει ό,τι συνέβαινε μέσα εις την ψυχήν του ενώ ο ηθοποιός με τόσην τέχνην και με τόσο πάθος απήγγελλεν απόσπασμα παλαιού δράματος. Κατ' αρχάς ο Αμλέτος ελέγχει πικρώς τον εαυτόν του διότι δεν ανταπέδωκεν ακόμη αίμα αντί αίματος, χαρακτηρίζει τον εαυτόν του ως άνανδρον, ως ουτιδανόν, διότι ακόμη δεν _επάχυνε όλα τα όρνεα τ' ουρανού με τα σπλάχνα_ του αδελφοκτόνου· άρα είναι πεπεισμένος περί της ενοχής του θείου του, και όμως αμέσως κατόπιν αμφιβάλλει περί αυτής, δυσπιστεί εις την υπερφυσικήν αποκάλυψιν του στυγερού οικογενειακού δράματος, φοβείται μήπως την έπλασε ο Πειρασμός διά να τον

παρασύρη εις άδικον φόνον και να κολάση την ψυχήν του. Τούτη η ανεξήγητος αντίφασις μας ανοίγει νέαν βλέψιν εις την συνείδησιν του Αμλέτου, και μας κάμνει να υπολάβωμεν ότι όχι ποτέ αμφιβολία περί της ενοχής του Κλαυδίου, αλλά λόγος τις ανερεύνητος απ' αρχής αντετάχθη εις την πρώτην απόφασίν του, τον εσταμάτησε και τον σταματά ακόμη απέναντι της φονικής ανταποδόσεως, ωσάν να τον εσυμβούλευε μυστικώς να προτιμήση αντ' αυτής ενέργειαν ηθικήν, ψυχολογικήν τιμωρίαν, οποία θα κατορθωθή με την σκηνικήν παράστασιν.

11

Αλλ' ενώ λογικώς πρέπει να πιστεύσωμεν ότι ο Αμλέτος προσβλέπει ανυπομόνως εις το εξαγόμενον του στρατηγήματός του, έξαφνα βλέπομεν ότι το πνεύμα του εγκαταλείπει πάλιν την πραγματικότητα, ότι κυριεύεται από καθολικάς σκέψεις, αι οποίαι όχι μόνον δεν έχουν σχέσιν προς το προκείμενον πρακτικόν πείραμα, αλλ' είναι τοιαύτης φύσεως ώστε απομακρύνουν τον άνθρωπον από οιανδήποτε ενέργειαν. Ο Αμλέτος επανέρχεται εις την αυτήν ψυχικήν διάθεσιν, η οποία εμφανερώθη κατ' αρχάς (εις τον Μονόλογον της Α'. Πράξεως), όταν συντριμμένος από το βάρος της ζωής, αποστρεφόμενος έναν κόσμον εξαχρειωμένον, δέχεται διά μίαν στιγμήν τον πειρασμόν της αυτοκτονίας. Το αυτό πένθιμον ρεύμα, η βαθυτάτη βαρυθυμία, ανεφάνη κατόπιν με αισθηματικωτάτην έκφρασιν εις τον μυστηριώδη αποχωρισμόν του από την Οφηλίαν, και πάλιν με διαφανεστάτην ενάργειαν εις την συνομιλίαν με τους συμμαθητάς του. Αλλά εις τον προκείμενον Μονόλογον (*να ήναι τις ή να μη ήναι*) η προς τον κόσμον αποστροφή, το *taedium vitae*, παρουσιάζεται με την ζοφερωτέραν μορφήν. Ενώ άλλοτε την πρώτην ορμήν του προς αυτοθέλητον εγκατάλειψιν της ζωής είχε σταματήσει ο προς τον θεϊόν Νόμον σεβασμός, εδώ το θρησκευτικόν αίσθημα πρώτην φοράν εκλείπει, εδώ τα πάντα σαλεύονται μέσα εις την ψυχήν του Αμλέτου, κλονίζεται και αυτή η πίστις εις την πνευματικήν υπόστασιν του ανθρώπου· ο Αμλέτος ήδη αμφιβάλλει και περί της υπάρξεως μελλούσης ζωής, διότι όχι μόνον η θρησκευτική πεποίθησις, αλλά και αυτή η περί του άλλου κόσμου μαρτυρία, την οποίαν είχε λάβη από την υπερφυσικήν εμφάνισιν, όλα εξαφανίζονται καταποντιζόμενα εις την απέραντον της Απορίας άβυσσον όπου τρικυμίζεται το πνεύμα του Αμλέτου. Ως είναι προσηλωμένος όλος εις το θέαμα του κόσμου τούτου, όπου η Αρετή είναι θύμα της Κακίας και μάταιον αγωνίζεται αγώνα, ο Αμλέτος θεωρεί την ζωήν ως ζυγόν τυραννικόν, τον οποίον ο άνθρωπος, ως ον αυτεξούσιον, έχει δικαίωμα ν' αποτινάξη. Αλλά τοιαύτην απελευθέρωσιν, τοιαύτην κατάλυσιν του Κακού, καθιστάνει προβληματικήν η αμφιβολία, μήπως κάτι υπάρχει και πέραν του τάφου, και, εάν υπάρχει, μήπως εις την νέαν εκείνην κατάστασιν ο πόνος εξακολουθήση να ήναι αχώριστος από την ανθρωπίνην ύπαρξιν. Φοβερά έννοια! Εις την απαισιοφροσύνην του ο Αμλέτος δεν συλλαμβάνει την άλλην ζωήν, εάν υπάρχει, άλλως ή ως νέαν φάσιν του Κακού, και διά τούτο θερμώς εύχεται με το σώμα να συναποθάνη και η ψυχή, προσγελά εις τον θάνατον, εάν θα ομοιάζη ύπνον ατελεύτητον, ανώδυνον, στερημένον νέων εμφανίσεων. Ο τρόμος μιας άλλης ζωής, ο οποίος ενυπάρχει εις την συνείδησιν, θεωρείται από τον Αμλέτον ως αίσθημα οχληρόν και βλαπτικόν, διότι όχι μόνον αναγκάζει τον άνθρωπον να υποφέρει τα κακά του κόσμου τούτου, αλλά δεσμεύει και την ανθρωπίνην αυτεξουσιότητα και γίνεται πρόσκομμα εις τα μεγάλα και γενναία κατορθώματα.

Έτσι η συνείδησις δειλούς όλους μας κάμνει, κ' έτσι το φυσικό της αποφάσεως χρώμα νεκρόνει ο λογισμός με την χλωμήν θωριά του.

βαθεία τώντι σκέψις στηριζομένη εις ολόκληρον τον βίον της ανθρωπότητας, εάν είναι αληθές ότι εις τας μεγάλας μεταβολάς, όσας ετέλεσεν η ανθρωπίνη αυτοβουλία, ο Θεός Νόμος εισώπησεν εις την συνείδησιν, αι θεΐαι εντολαί ελησμονήθησαν, όπως πραγματοποιηθή ό,τι κατά τας υπαγορεύσεις του ανθρωπίνου λόγου απαιτούσεν η ανάγκη της ανορθώσεως του

Δικαίου. Αι σκέψεις του προκειμένου Μονολόγου, αν και φαίνεται να έχουν μόνον καθολικήν έννοιαν, όμως λαμβάνουν την αφορμήν από την συγκεκριμένην θέσιν του Αμλέτου, εις τον οποίον η ζωή έγινεν αφόρητος, τυραννική, από την στιγμήν οπού είδε την διαφθοράν και το έγκλημα ενθρονισμένα εις τα άδυστα της οικογενείας· αλλά πλέον μισητή θα καταντήση δι' αυτόν η ζωή άμα βάψη τα χέρια του εις το αίμα, άμα κάμη πράξιν εις την οποίαν διά λόγον εις αυτόν ανεξήγητον βλέπει τον όλεθρον της ηθικής του υπάρξεως· όθεν ενώ προαισθάνεται ότι κατόπιν της πράξεως δεν θα δυνηθή να υπομείνη τον πόνον της καταστάσεώς του και θα αναγκασθή να εγκαταλείψη ζωήν άσκοπον και ματαίαν, έρχεται ο τρόμος του αγνώστου της άλλης ζωής και παραλύει την τάσιν του προς την ενέργειαν, και τούτο είναι νέος λόγος δια να τον σταματήσει έμπροσθεν του βαράθρου της φονικής εκδικήσεως.

12

Ως από όνειρον οδυνηρόν και μυστηριώδες τον αποσπά έξαφνα η ωραία μορφή της Οφηλίας. Η παρουσία της από ένα μέρος ανοίγει την πληγήν της καρδιάς του, την οποίαν απεφάσισε να κλείση διά πάντοτε εις την αγάπην, και από το άλλο εξυπνά την προς το γυναικείον γένος αποστροφήν, η οποία εγεννήθη εις την ψυχήν του από την διαγωγήν της μητρός του. Και τα δύο τούτα αισθήματα από το βάθος, όπου συνυπάρχουν, ξεχωρίζονται παραλλήλως εκφραζόμενα εις την ομιλίαν του προς την Οφηλίαν, όπως αυτός την βλέπει πότε ως ένα μέλος σαπημένου κοινωνικού σώματος, πότε ως μίαν εξαίρεσιν, ένα πλάσμα αδιάφθαρτον, το οποίον, αν και *αγνόν όσον ο πάγος, και όσον το χιόνι καθαρόν, δεν θα ξεφύγη την συκοφαντίαν*, εις έναν κόσμον όπου η Αρετή εκατάντησε μύθος· εξομολογείται εις αυτήν ως εις αγίαν όλας τας ανθρωπίνους αδυναμίας του, τας μεγαλοποιεί, διότι κυριευόμενος από την απελπιστικήν ιδέαν την οποίαν εσχημάτισε περί της ανθρωπότητος, αμφιβάλλει και περί του εαυτού του και πείθεται ότι δεν θα είχεν άδικον η Οφηλία εάν δεν επίστευσεν εις την αγνότητα της αγάπης του· διά να την αποσπάση οριστικώς από αυτόν και από τον κόσμον αναιρεί με αναγκαίαν σκληρότητα το πραγματικόν προς αυτήν αίσθημά του και επιμόνως την παρακινεί να προφθάση να σωθή από τους κινδύνους του κόσμου. Ούτω, κάτω από την επιφάνειαν φοβεράς αγριότητος, η οποία πείθει την Οφηλίαν ότι ο Αμλέτος έχασε τας φρένας, λακταρίζει απέραντος αγάπη.

13

Πλησιάζει η ώρα της σκηνικής παραστάσεως, και ο Αμλέτος την κανονίζει προνοητικώτατα, ώστε ν' ανταποκριθή επιτυχώς εις τον σκοπόν του· προσθέτει εις το δράμα μέρος το οποίον περιέχει άμεσον ομοιότητα με το μυστικόν κακούργημά του Κλαυδίου· δίδει εις τους ηθοποιούς οδηγίας διά να καταστήσουν την παράστασιν τόσον εναργή ώστε να ήναι αληθής *καθρέπτης της φύσεως*· κάμνει να προηγηθή παντομίμα, εις την οποίαν άφωνα πρόσωπα προεικονίζουν την αρχήν του δράματος και την λύσιν, και τούτο με τον σκοπόν να φέρη διπλούν κτύπημα εις την συνείδησιν του Κλαυδίου, η οποία, όσον και αν ήναι παγωμένη, δεν θα δυνηθή να μη ταραχθή από επανειλημμένην αντιπαράστασιν του ανομήματός της. Αλλά εις την ψυχολογικήν αυτήν έρευναν απαιτείται ψυχική γαλήνη οποίαν ο Αμλέτος αισθάνεται ότι δεν δύναται να έχη απέναντι του μισητού Κλαυδίου· διά τούτο προσλαμβάνει βοηθόν τον ακριβόν του φίλον, του οποίου γνωρίζει την μετριοπάθειαν, οπού τον κατέστησεν αδιάφορον τόσον εις την εύνοιαν όσον και εις την έχθραν της Τύχης. Ο Αμλέτος αγαπά τον Οράτιον, διότι βλέπει εις εκείνην την ψυχήν ασάλευτον την ισορροπίαν, την οποίαν αυτός αισθάνεται ότι κινδυνεύει να χάση, τον έχει *εις την καρδίαν της καρδιάς του*, ως να ήθελε με τούτο να μετριάση την ακοίμητον φλόγα των αισθημάτων του, να γαληνεύση τους ανεξηγήτους κυματισμούς της ψυχής του. Εις τον μόνον τούτον φίλον είχε ξεμυστηρευθή τας

φρικτάς αποκαλύψεις του Πνεύματος του πατρός του, και εις αυτόν εμπιστεύεται τώρα το σχέδιον και τον σκοπόν της σκηνικής παραστάσεως, διότι έχει ανάγκην να συνενώσουν τας κρίσεις των περί της αισθήσεως οπού αυτή θα προξενήση εις τον Κλαύδιον αλλά δεν ομιλεί ποσώς περί της ενεργείας η οποία λογικώς έπρεπε να εξακολουθήση, εάν το εξαγόμενον του στρατηγήματος αποδείξη αληθή την υπερφυσικήν μαρτυρίαν, την οποίαν ο Αμλέτος θέλει να υποπτεύεται ως έργον του Πειρασμού και ίσως εύχεται να αποδειχθή τοιαύτη διά να αποτινάξη την τρομεράν υποχρέωσίν του.

14

Πριν αρχίση η σκηνική παράστασις και εις τα διαλείμματα ο Αμλέτος παίζει το πρόσωπον αυλικού γελωτοποιού· όθεν με ασέμνους εκφράσεις σατυρίζει τα ακόλαστα ήθη της Αυλής, με πικρούς υπαινιγμούς ειρωνεύεται την απιστίαν και την αναισθησίαν της Γελτρούδης, με τρομακτικούς σαρκασμούς πληγώνει την συνείδησιν του Κλαυδίου. Και όταν επιτυγχάνει εντελώς ο σκοπός της παραστάσεως, όταν το κακούργημα δεν μένει πλέον κρυμμένον εις την μονιά του, αλλά, όπως το είχε καταγγείλη φωνή από τον άλλον κόσμον, τώρα φανερώνεται εις την όψιν του ενόχου και εις τον ακράτητον φόβον οπού τον αναγκάζει να φύγη, ο Αμλέτος δεν σύρει το ξίφος· και αφού κατόπιν του Βασιλέως διασκορπίζονται και φεύγουν οι Αυλικοί, τι λέγει ο Αμλέτος ευρισκόμενος μόνος με τον φίλον του; Περί τιμωρίας αποδεδειγμένου πλέον ενόχου δεν γίνεται λόγος· ο Αμλέτος κατέχεται από άκραν αγαλλίασιν διότι με το μέσον της δραματικής τέχνης κατώρθωσε να σχίση την προσωπίδα του κακούργου, αλλά προ πάντων διότι εδυνήθη να εμβάλη τον τρόπον εις την ψυχήν του. Η αυτή ιλαρότης εξακολουθεί και εις τον αμέσως ακόλουθον διάλογον με τους δολίους συμμαθητάς του, όπου με ωραίαν φαντασίαν, με πλαστικώτατον τρόπον, τους περιπαίζει διότι ήσαν τόσον ανόητοι, ώστε να πιστεύσουν ότι ημπορούσαν να του ανασπάσουν την καρδίαν του μυστηρίου του. Αλλ' άμα ευρίσκεται μόνος του, η πρόσκαιρος εκείνη φαιδρότης εξαφανίζεται· στυγεροί στοχασμοί, ωςάν μιάσματα της Κολάσεως, πολιορκούν το πνεύμα του και τον σπρώχνουν εις την απάνθρωπον βίαν. Αλλά πάλιν η ορμή του αναχαιτίζεται· ο Αμλέτος ενθυμείται ότι θα υπάγη εις την μητέρα του, όπου διανοείται να εκπληρώση άλλο καθήκον· απομακρύνει τους φονικούς στοχασμούς, ως να εφοβείτο μήπως τον παρασύρουν έως την μητροκτονίαν! Και ενώ με αυτήν την πραοτέραν διάθεσιν σπεύδει προς την μητέρα του, έξαφνα του παρουσιάζεται ευκαιρία να τιμωρήση τον κακούργον· ο Κλαύδιος είναι αυτού γονατιστός, αφηρημένος εις την δέησιν, αφύλακτος· και ιδού ο Αμλέτος ήδη σύρει το ξίφος, είναι έτοιμος να διαπράξη δολοφονίαν αλλά νέα σκέψις του κρατεί το χέρι· ενθυμείται ότι ο πατέρας του πικρώς επαραπονέθη διότι ο αδελφός του τον έστειλεν εις τον άλλον κόσμον αδιόρθωτον, απροετοίμαστον· νομίζει ο Αμλέτος ότι η αληθινή εκδίκησις απαιτεί πλήρη την ανταπόδοσιν, και αυτή δεν κατορθώνεται εάν φονεύση τον αδελφοκτόνον εις την στιγμήν οπού προσευχόμενος εξαγνίζει την ψυχήν του· ο Αμλέτος θέλει όχι μόνον αίμα αντί αίματος αλλά και κόλασιν αντί κολάσεως. Τούτος ο συλλογισμός, οπού στηρίζεται εις την άτοπον υπόθεσιν ότι ψυχή οποία εκείνη του Κλαυδίου είναι επιδεκτική μετανοίας, τούτη η λεπτολογία της εκδικήσεως, ιδέα βαρβαρικής και προληπτικής εποχής, έχει την όψιν νέου σοφίσματος, εις το οποίον προσφεύγει ο νους του Αμλέτου διά να αναβάλη και πάλιν την απόφασίν του.

15

Αφίνει το ακαταπαύστως σαλευόμενον έδαφος της φονικής ανταποδόσεως και μεταβαίνει πρόθυμα εις άλλο στερεώτερον και σύμφωνον με τα ευγενή και φιλόανθρωπα αισθήματά του. Θα επιχειρήση να εξυπνήση την αποναρκωμένην συνείδησιν της μητρός του, θα την παρακινήση εις την Μεάνοιαν. Ενώ προσκαλείται αυτός από την μητέρα διά να

απολογηθή, παρουσιάζεται εις αυτήν ως κατήγορος και δικαστής, ως μόνος αντιπρόσωπος της Αρετής, ως μόνος υπέρμαχος του ηθικού νόμου, εις έναν κόσμον όπου εν τω μέσω των συντριμμάτων και του μολυσμού έμεινεν αυτός ακόμη όρθιος και καθαρός. Εις την εκπλήρωσιν ιερού καθήκοντος έξαφνα έρχεται να τον διακόψη αίσθησις πληκτική και τον εξαγριώνει· νομίζει ότι ακούει την φωνήν του αδελφοκτόνου ο οποίος κρύβεται αυτού διά να μάθη το μυστικόν του· σκέψις εδώ δεν μεσολαβεί· ήλθε, νομίζει, η στιγμή να εκτελέση την φοβεράν εντολήν του, και κάμνει τον φόνον, ως να εφόνευε δειλόψυχον και κακοποιόν ερπετόν· και ήδη πιστεύει ότι η τιμωρία έγινε· ο κακούργος κείται αυτού νεκρός· μόνον της μητρός του η κραυγή του δίδει αφορμήν να επιζητήσει την λύσιν φοβεράς απορίας, η οποία απ' αρχής εβασάνιζε την φιλόστοργον καρδίαν του, δηλαδή μήπως η μητέρα του συνέπραξεν εις τον φόνον του πατρός του· διά τούτο την δοκιμάζει με απότομον σκληρόν υπαινιγμόν·

Ναι, ω μητέρα! φονικωτάτη πράξις! όσο βασιλέα να θανατώση
τις κ' επάνω εις τον νεκρόν του να νυμφευθή κατόπιν με τον
αδελφόν του.

αλλά ευτυχώς τούτος ο ονειδισμός γεννά εις την Γελτρούδην έκπληξιν τόσο φυσικήν ώστε γίνεται φανερόν ότι αυτή ουδέ καν γνώσιν είχε της δολοφονίας. Και ενώ νομίζει ότι τα πάντα ετελείωσαν, βλέπει αντί του πτώματος του Βασιλέως το πτώμα του γέροντος Αυλάρχου· ούτε λύπη ούτε μεταμέλεια ούτε άλλη σκέψις τον ταράττει εις εκείνην την στιγμήν· προχωρεί αμέσως εις τον ηθικόν αγώνα, τον οποίον ανέλαβε, να αποσπάση την άτυχη μητέρα του από τας βδελυράς αγκάλας του κακούργου, ο οποίος δεν απέθανε, αλλά ζη ακόμη και βασιλεύει. Με θερμόν ζήλον, με όλην την δύναμιν οπού δίδει εις τους λόγους του ο ενθουσιασμός και η πλαστικωτάτη φαντασία του, με την υπεράνθρωπον υπομονήν της αγάπης, κατορθώνει να νικήση την αρχαίαν αναισθησίαν ενός διεφθαρμένου πλάσματος, ανοίγει τους οφθαλμούς της μητρός του ώστε να βλέπουν πρώτην φοράν εις τα βάθη της καρδιάς της τα ανεξάλειπτα στίγματα της κακοηθείας. Αλλά η νίκη δεν ημπορούσε να ήναι και θρίαμβος· εάν ο Αμλέτος επέτυχε να φέρη την μητέρα του εις συναίσθησιν της ηθικής πτώσεώς της, όμως δεν εδυνήθη να την κάμη να αποστραφή τον κακούργον, να φύγη από την άνομον κλίνην, να εύρη εις τον εαυτόν της μίαν ευτυχή γενναίαν ορμήν ώστε να *ρίψη πέρα το χειρότερο μέρος της καρδιάς της διά να ζήση καθαρώτερη με το άλλο*. Όταν η Γελτρούδη, αν και ο υιός της της edίδαξε τον τρόπον του εξαγνισμού, προφέρει την ερώτησιν· *τι θα κάμω*; ο Αμλέτος πείθεται πλέον ότι η ηθική της ατονία δεν έχει θεραπείαν, και τόσοσιν απελπίζεται, ώστε διά μίαν στιγμήν πιστεύει ότι αύτη δύναται να λησμονήσει την μητρικήν αγάπην και να προδώση τον υιόν της εις τον σατανικόν διαφθορέα της.

16

Και ενώ με φαρμακωμένην καρδίαν εγκαταλείπει τον ευγενή εκείνον αγώνα, στρέφεται πάλιν ο νους του εις το πρόβλημα της φονικής εκδικήσεως, και πολλά συντρέχουν ήδη διά να τον σπρώξουν εις το φοβερόν εκείνο σημείον. Προ μικρού έβαψε τα χέρια του εις το αίμα, κατά την προαίρεσίν του εφόνευσε τον Κλαύδιον· εις τον αθέλητον φόνον του γέροντος Αυλάρχου τού φαίνεται ότι βλέπει τον δάκτυλον της Θείας Δίκης οπού τιμωρεί την απραξίαν του και τον προστάζει να γίνη εκτελεστής των ορισμών της· του επαρουσιάσθη και πάλιν τα Πνεύμα του πατρός του και του υπενθύμισε την υποχρέωσίν του· του έγινε γνωστόν ότι ο Κλαύδιος απεφάσισε να τον στείλῃ εις την Αγγλίαν με τους δύο δολίους συμμαθητάς του οπού κομίζουν σφραγισμένα γράμματα, όπου αυτός υποπτεύεται ότι περιέχονται φονικά έναντίον του διαταγαί. Ιδού πόσα εξωτερικά περιστατικά τον κατεβάζουν ήδη από τον κόσμον της σκέψεως και τον εισάγουν ανεπαισθήτως και αναγκάίως εις τον σκοτεινόν λαβύρινθον του

πραγματικού. Αισθάνεται ο Αμλέτος ότι ο τυχαίος φόνος του γέροντος Αυλάρχου είναι κακόν, εις τα οποίον θα επακολουθήσουν χειρότερα, ότι αυτό είναι αρχή ολοκλήρου αιματηρού δράματος, αισθάνεται ακόμη σκοτεινώς ότι ενδέχεται αυτός να εμπλεχθή εις τρόπον ώστε να μη εξέλθῃ ακριμάτιστος ἀπὸ τὴν πάλιν· καὶ ἐνὼ φαίνεται ὅτι ἀπεφάσισε πλέον νὰ ἐκτελέσῃ τοὺς ὁρισμοὺς τῆς Θείας Δίκης, νὰ τιμωρήσῃ τὸν κακούργον, ὁμῶς, ἀντὶ νὰ λάβῃ θέσιν ἐπιθετικὴν, δέχεται στάσιν ἀμυντικὴν, ὡς νὰ ἤθελε καὶ τώρα νὰ ἀπομακρύνῃ τὴν πεπρωμένην στιγμὴν, καὶ τοῦ φαίνεται ὅτι θὰ εὖρῃ ευχαρίστησιν εἰς τρόπον ἐνεργείας ὅλως ἀντίθετον πρὸς τὴν εὐλικρίνειαν, πρὸς τὴν γενναιότητα, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν τοῦ χαρακτήρος τοῦ, εἰς τὸ νὰ ἀντιτάξῃ πανουργίαν εἰς πανουργίαν, εἰς τὸ νὰ κάμῃ ὥστε τὰ θανατηφόρα μηχανήματα τοῦ Κλαυδίου καὶ τῶν δορυφόρων τοῦ νὰ σπᾶσουν εἰς τὴν κεφαλὴν τῶν.

Στέλλονται σφραγισμένα γράμματα, καὶ οἱ δύο συμμαθηταὶ μου, οἱ ποὺ τοὺς ἔχω πίστιν ὅσῃ νὰ ἔχω δύναμιν 'ς οὐχιαῖς φαρμακωμέναις, φέρνουν τὴν ἐντολὴν καὶ αὐτοὶ τὸν δρόμον πρῶτοι θὰ μου δείξουν νὰ φθάσω 'ς τὴν κακοτροπίαν. Ἀς δουλεύσῃ! τί ἀξίζει ἀπ' τὴν ὑπόνομόν τοῦ νὰ τιναχθῇ μηχανικὸς εἰς τὸν αἶρα! βαρύν ἀγῶνα θὰ ὑποφέρω, ἀλλ' ἀποκάτω εἰς τὰ λαγούμια τοὺς θὰ σκάψω ἐγὼ 'ς τὸ βάθος μίαν ὀργυῖάν, νὰ τοὺς πετάξῃ ὡς τὸ φεγγάρι. Ὡ πράγμα ἡδονικὸ τὸ ν' ἀπαντήσῃ εἰς μίαν γραμμὴν ἀντίκρ' ἢ μίαν τὴν ἄλλην πονηρίαν!

Καὶ ἐνὼ τούτα διαλογίζεται δὲν ἐστεῖρεψε εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἡ πηγὴ τῶν δακρύων, τὰ χύνει ἀκράτητα, ἅμα εὐρίσκεται μόνος τοῦ, ἐπάνω εἰς τὸ πτώμα τοῦ πατρός τῆς Οφηλίας τοῦ, τὸ ὁποῖον πρὸ μικροῦ εἰς τὰ μάτια τῆς μητρός τοῦ με πλαστήν ἀπονίαν ἐσύρεν ἔξω καὶ συνώδευσε με πικροὺς σαρκασμοὺς. Καὶ πάλιν κάτω ἀπὸ τὸν πέπλον τῆς αὐτῆς ἀδιαφορίας, τῆς αὐτῆς χαιρεκάκου ψυχρότητος, ἀπαντᾷ κατόπιν τοὺς δολίους συμμαθητάς τοῦ καὶ τὸν Κλαύδιον· καὶ ἡ τρομακτικὴ συμπεριφορὰ τοῦ, αἱ ζοφεραὶ σκέψεις, τὰς ὁποίας προφέρει, οἱ θανάσιμοι ὑπαινιγμοί, φέρουν νέον τρόπον εἰς τὴν ἤδη κατατρομασμένην ψυχὴν τοῦ Κλαυδίου.

17

Ἀλλ' ἂν καὶ ἔλαβε ὅλα τὰ δυνατὰ μέτρα διὰ νὰ ματαιώσῃ τὸ σχέδιον τοῦ ἐχθροῦ τοῦ καὶ νὰ ἐπανέλθῃ σώος εἰς τὴν Δανίαν, ὁμῶς ἐνὼ ἀναχωρεῖ αισθάνεται ὅτι οἱ δισταγμοὶ τοῦ τὸν ἔφεραν εἰς τὴν δύσκολον καὶ ἐπικίνδυνον θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται, καὶ διὰ τούτο προσπαθεῖ καὶ πάλιν νὰ ἀνεύρῃ τὸ ἀνεξήγητον αἷτιον τῆς ἀπραξίας τοῦ. Λόγον νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἐκδίκησιν ἔχει ἕνα πατέρα δολοφονημένον, μίαν μητέρα ἀτιμασμένην· ὁμολογεῖ ὅτι ἔχει καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὰ μέσα τ' ἀναγκαῖα πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν· τίποτε ἐξωτερικῶς δὲν τὸν ἐμποδίζει, μάλιστα πολλαχόθεν τοῦ παρουσιάζονται παραδείγματα ἀνδρικής καὶ ἀποφασιστικῆς ἐνεργείας, ὡς ἐκεῖνο τοῦ νέου ἡγεμονόπαιδος, τοῦ ὁποίου ὁ στρατὸς περνᾷ ἐμπροσθέν τοῦ πορευόμενος νὰ ἀπαντήσῃ κινδύνους καὶ θάνατον χάριν μόνον τῆς φιλοτιμίας! Ποῖος ἄρα γε εἶναι ὁ ἐσωτερικὸς λόγος, ὁ ὁποῖος ἀπ' ἀρχῆς ἐναντιώθη εἰς τὸ αἶσθημά τοῦ, εἰς τὴν στερεάν ἀπόφασίν τοῦ, εἰς τὴν θέλησίν τοῦ; Τοιαύτην ἐρώτησιν ἀπευθύνει ὁ Αμλέτος πρὸς τὸν ἑαυτὸν τοῦ καὶ προχωρεῖ εἰς τὴν ἐρευναν ὡς νὰ εἶχεν ἐμπροσθέν τοῦ ὅχι τὴν ἰδίαν συνείδησιν ἀλλὰ ξένην, προσφεύγει εἰς εἰκασίας, καὶ ἀποδίδει εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἢ κτηνώδη λήθαργον ἢ ὑπερβολὴν περισκέψεως, ἡ ὁποία τόσον ἀκριβολογεῖ τὰ ἐνδεχόμενα ἀποτελέσματα τῆς ἐνεργείας, ὥστε δύναται νὰ ὀνομασθῇ δειλία. Ἀλλὰ ὁ ἀληθὴς λόγος τῶν δισταγμῶν τοῦ, κρυμμένος εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς τοῦ, ἀνομολόγητος, μένει πάντοτε μυστήριον διὰ τὸν νοῦν τοῦ Αμλέτου. Ἐναντίον τοῦ ἀγνώστου τούτου ἀντιπάλου, ὁ ὁποῖος ἀτονίζει τὴν θέλησίν τοῦ, ὁ Αμλέτος ἀγανάκτησεν ἀπ' ἀρχῆς, ὡς εἶδαμεν εἰς τὸν Μονόλογον τῆς Β'. Πράξεως, ἀλλὰ τώρα (Μονόλογος Πρ. Δ'. σκ. δ'.) ἡ ἀγανάκτησις ἐγείρεται ἰσχυροτέρα,

η καρδιά του με όλην την δύναμιν της θελήσεως αποσείει τον ζυγόν, η συναίσθησις της υποχρεώσεως να εκδικήσῃ τον πατέρα του πνίγει την μυστηριώδη εκείνην φωνήν, ώστε αυτός αποφασιστικῶς πλέον εκφωνεῖ·

Αν 'ς το ἐξῆς των λογισμῶν μου όλα τα βάθη δεν θα 'ναι φονικά, θα εἰπῶ
'πού ο νους μου εχάθη.

Και ἰδοὺ ἅμα χειραφέτησε τον εαυτὸν του ἀπὸ τον μυστικόν εκείνον σύμβουλον, παραδίδεται επικέφαλα εἰς τὸ ἔργον της εκδικήσεως, κατεβαίνει τον ολισθηρόν κατήφορον της κακοηθείας, ἑτοιμος νὰ ἀντιτάξῃ ἐπιβουλήν εἰς ἐπιβουλήν, νὰ ἀνταποδώσῃ φόνον ἀντὶ φόνου, γινόμενος οπαδὸς του σατανικοῦ δόγματος της εποχῆς εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει, ὥστε νὰ μεταχειρισθῇ καὶ ἀνῆθικα μέσα διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τον σκοπὸν του. Ἄγιος του παρουσιάζεται ἤδη, εἰς αὐτὸν ἐπιβεβλημένος, ὁ φόνος του Κλαυδίου· ἡ ζωὴ του ἀναγκαῖα διὰ νὰ τον ἐκτελέσῃ· ἀναγκαῖα εἰς τὴν σωτηρίαν του καὶ συγχωρημένη ἡ δολοφονία των δύο συμμαθητῶν του. Ἀν καὶ εἶχε ἀρματώσῃ πλοῖον, τὸ ὁποῖον ὡς πειρατικόν ἐμελλε νὰ τους προσβάλλῃ εἰς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν καὶ νὰ τον ἐλευθερώσῃ, ὁμῶς φοβούμενος μήπως τὸ στρατήγημα τοῦτο ἀποτύχῃ καὶ αὐτὸς φθάσῃ με τους συμμαθητάς του εἰς τὴν Ἀγγλίαν, εὐρίσκει καὶ ἀνοίγει τα ὑποπτα γράμματα, καὶ, ἅμα ἀνεκάλυψε τὴν θανατηφόρον διαταγὴν, με τεχνικωτάτην πλαστογραφίαν τὴν στρέφει ἐναντίον των συμμαθητῶν του, ἀν καὶ αὐτοὶ ἀπλῶς κομισταὶ του ἐγγράφου δεν ἐγνώριζαν τὸ περιεχόμενον. Μετὰ τὴν ἀπονὸν πράξιν ἐπανερχεται εἰς τὴν Δανίαν, καὶ ἀναγγέλλει εἰς τον Κλαυδίον τὴν ἐπιστροφὴν του με ἐπιστολήν, της ὁποίας ἡ δουλικὴ φράσις σκεπάζει ὑποκριτικῶς τον φονικόν σκοπὸν του.

18

Ἀλλὰ δεν σπεύδει πρὸς τὸ ἤδη προσδιωρισμένον τέρμα· πορευόμενος εἰς τὸ κατηραμένον παλάτι της Ἐλσινόρης σταματᾷ εἰς τὸ νεκροταφεῖον, ὡς νὰ ἤθελε νὰ ξανασάνῃ ἀπὸ τον κάματον καὶ ἀπὸ τα μισητὰ ἔργα της ζωῆς εἰς τὴν ἔρημον επικράτειαν του θανάτου. Αὐτοῦ παραδίδεται εἰς σκέψεις, αἱ ὁποῖαι ἔχουν σχέσιν με τὸ πρόβλημα, ὡς τὸ ἔθεσεν ἄλλοτε, της ἀνθρωπίνης υπάρξεως, με τὴν διαφορὰν ὅτι τώρα δεν προσβλέπουν καθόλου πέραν του τάφου, ἀλλὰ περιορίζονται εἰς τὴν ματαιότητα των κοσμικῶν πραγμάτων καὶ πάσης ἀνθρωπίνης ἐνεργείας. Το *taedium vitae* καὶ τώρα, ἀλλὰ ὡς σιγαλινόν ρεῦμα, πλημμυρίζει τὴν ψυχὴν του· ἡ φιλοθάνατος διάθεσίς του ἐρχεται εἰς ἄμεσον συνάφειαν με τὸ φρικτὸν φαινόμενον της υλικῆς ἀποσυνθέσεως, τὴν ἀναλύει με ψυχρὰν λεπτολογίαν καὶ τὴν παρακολουθεῖ εἰς τὸ ἄκρον ὀρίον της, ἕως τὸ σημεῖον, ὅπου ἐξαφανίζεται κάθε ἴχνος ὀργανικῆς μορφῆς, ὅπου ἡ κόνις του ἀνθρώπου, ὁποῦ εἶχεν ὡς προορισμὸν νὰ μεταδίδῃ τὴν ἰλαρότητα εἰς τους ὁμοίους του, δεν ξεχωρίζεται πλέον ἀπὸ τὴν κόνιν του κοσμοκράτορος ὁποῦ ἐτρόμαξε τὴν οἰκουμένην. Καὶ πόσον γίνεται φανερώτερον τὸ ἀπέραντον πένθος της ψυχῆς του, ὅταν ἀπὸ τὸ ἄμορφον καὶ ἀγνώριστον κρανίον ἀγαπημένου ἀνθρώπου του ἀστράπτει της φαιδρᾶς παιδικῆς ἡλικίας ἡ ἐνθύμησις, ἡ ὁποία, ὡς πικρὰ εἰρωνία, σχίζει διὰ μίαν στιγμὴν τὸ σκότος, ὁποῦ τώρα τον χωρίζει ἀπὸ τὸ φῶς της ζωῆς καὶ ἀπὸ τὴν θερμότητα των τρυφερῶν αἰσθημάτων. Εἰς τὴν ἐμφάνισιν της κηδεῖας ὁ Αμλέτος παραμερίζει, ὡς νὰ ἤθελε νὰ συνεχίσῃ ἡσυχὰ τας νεκρωσίμους σκέψεις του· με συμπαθητικὸν αἶσθημα παρατηρεῖ, ὅπως ἐνόησεν ἀμέσως ἀπὸ τὴν κολοβωμένην τελετὴν, ὅτι τὸ φέρετρον ἐκεῖνο περιέχει ἄνθρωπον, τον ὁποῖον ὁ πόνος ἠνάγκασε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ζωὴν. Ἀλλ' ἅμα ἐνόησεν ὅτι ἐκεῖνο εἶναι τὸ λείψανον της Οφηλίας, ἀμέσως ἀνοίγονται ὅλαι αἱ ἐσωτερικαὶ πληγαὶ του, ἡ ἀποκοιμισμένη ἀγάπη ἀνασταίνεται παντοδύναμος καὶ σαλεύει τὴν ἰσορροπίαν των ψυχικῶν του δυνάμεων· καρδιά καὶ φαντασία χειραφετημένα ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν του λογικοῦ γεννοῦν ἀλλόκοτα, τερατώδη, λόγια καὶ κινήματα, τα ὁποῖα ἔχουν ὅλην τὴν ταραχὴν καὶ τὴν ἀταξίαν της παραφροσύνης. Καὶ ὅταν συνέρχεται ἀπὸ τὴν τρομερὰν παραζάλην, αἰσθάνεται

την ατοπίαν της θέσεώς του, και πριν αναχωρήσει προφέρει γρίφους διά να πιστευθή από τους άλλους και προ πάντων από τον Κλαύδιον ότι πραγματικώς έχει χαμένα τα λογικά του.

19

Υποχωρούν οι πένθιμοι διαλογισμοί, σιωπά το αίσθημα της αγάπης εις τα βάθη της ψυχής του Αμλέτου, και εις την επιφάνειαν αναφαίνεται πάλιν η ορμή προς την φονικήν ανταπόδοσιν, και, ως να προετοιμάζετο ήδη εις άμεσον ενέργειαν, αυτός έρχεται να εκθέσει εις τον φίλον του πως ευτύχησε να ματαιώσει τα δολοφόννα σχέδια του Κλαυδίου, τα οποία αποτελούν νέον λόγον διά να μη αναβάλη πλέον την τιμωρίαν. Δεν επεριμέναμεν από τον μεγαλόψυχον Αμλέτον ότι, έστω και διά να σώσει την ζωήν του, ως αναγκαίαν εις την εκπλήρωσιν της εντολής του, ήθελε δολοφονήσει, ως εδολοφόνησε, τους δύο συμμαθητάς του· αλλά περισσότεράν φρίκην μας προξενεί η επιμονή, με την οποίαν προσπαθεί να δικαιολογήσει εις τον φίλον του το σατανικόν κατόρθωμά του και η πεποίθησις, οπού αυτός φαίνεται να έχει, ότι έλαβεν εις τούτο συμβοηθόν την Θεϊάν Πρόνοιαν. Αλλ' ακριβώς αυτή η επιμονή, αυτή η επιδεικτική αταραξία προδίδει τον κρύφιον έλεγχον της συνειδήσεως του· ως ένοχος απολογείται προς τον φίλον, του οποίου τα μετρημένα λόγια υποδηλώνουν λύπην διά το πάθημα των δύο απεσταλμένων. Το ηθικόν του Αμλέτου έπαθε φοβεράν μεταβολήν, και εις αυτήν την κατάπτωσιν πρώτην φοράν τον ακούομεν να αναφέρει ως λόγον της εκδικήσεως έναν λόγον προσωπικόν, τουτέστιν ότι ο Κλαύδιος τον είχε αποκλείσει από τον θρόνον, ενώ έως τώρα η προς την μνήμην του αδικημένου πατρός του αφοσίωσις ήταν μόνη αρκετή να του επιβάλει την τρομεράν υποχρέωσιν. Ο Αμλέτος έπεσεν εις ηθικήν ατονίαν, και όταν ο φίλος του τον παρακινεί πλαγίως να λάβη μίαν απόφασιν πριν ο Κλαύδιος μάθη τον θάνατον των δύο απεσταλμένων και τα πράγματα περιπλεχθούν, ο Αμλέτος δεν κάμνει κανένα σχέδιον, φαίνεται ότι αναπαύεται εις την πεποίθησιν ότι έως τότε ή και τότε θα του παρουσιασθή η ευκαιρία, το φοβερόν εκείνο δευτερόλεπτον,

ο μεταξύ καιρός είναι δικός μου, και όσον ένα να ειπής τόσ' η
ζωή του ανθρώπου.

20

Έπαυσε η εσωτερική αντίστασις, εσίγησεν ο ανεξερεύνητος λόγος τόσων δισταγμών, ο φοβερός αγών έχει γονατίσει, έχει συντρίψει την ψυχήν του Αμλέτου· η θέσις του ομοιάζει αρνητική με την πεποίθησιν ότι αυτός είναι όργανον της Θείας Δίκης, εκτελεστής Ανωτέρας Θελήσεως, αδιάφορος, ατάραχος περιμένει έξωθεν την αφορμήν, την ώθησιν, το σύνθημα, να εκπληρώσει την εντολήν του, και ήδη σκοτεινώς μαντεύει ότι τοιαύτη αφορμή θα προέλθη από τον αγώνα της ξιφομαχίας, όπου αναγκαίως υποπτεύεται νέαν φονικήν επιβουλήν του Κλαυδίου. Και ενώ προαισθάνεται μίαν αιματηράν λύσιν, και είναι έτοιμος να την απαντήσει, ταυτοχρόνως, ανάμεσα εις την φαινομενικήν ιλαρότητα με την οποίαν διά τελευταίαν φοράν εμπνίξει και παρωδεί το μωρόν και δουλικόν ήθος των Αυλικών εις το πρόσωπον του Οσρίκου, εκφέρει τρομακτικάς αμφιλογίας, όπου αινίττεται την επικείμενην μεταξύ αυτού και του Κλαυδίου θανάσιμον πάλην, όταν λέγη· *εάν ο Βασιλέας μένει εις την γνώμην του, εγώ θα κερδίσω δι' αυτόν το στοίχημα, αν δυνηθώ· ειδεμή δεν θα κερδίσω παρά την εντροπήν μου· – εγώ δεν αλλάζω γνώμην· αυτή συμμορφώνεται με την επιθυμίαν του Βασιλέως· αν ευκαιρεί αυτός, ευκαιρώ και εγώ, τώρα ή εις οιανδήποτε ώραν· και όταν ειρωνικώς χαιρετά τον ερχομόν του Κλαυδίου και της Γελτρούδης με την καλήν ώραν. Έφθασεν η καλή ώρα, και ο Αμλέτος κατέχεται από θανατικόν προαίσθημα τόσο καθαρόν, ώστε το ομολογεί εις τον*

φίλον του, αλλ' αναπαυόμενος ήδη εις την Θείαν Βούλησιν αδιαφορεί προς το εσωτερικόν εκείνο προμήνυμα. Ειλικρινώς προσπαθεί να εξιλεωθή με τον Λαέρτην, εις τον οποίον βλέπει ένα από τα θύματα της παραφοράς του, διότι τόση απόστασις τον εχώρισεν ήδη από την πρώτην ψυχικήν του κατάστασιν, ώστε πιστεύει ίσως και αυτός ότι η ανεξήγητος εκείνη εσωτερική πάλη προήρχετο από πραγματικήν διατάραξιν της διανοίας· σπεύδει πρώτος ν' αρχίση την ξιφομαχίαν προαισθανόμενος ότι εκείνο το παιγνίδι θα επιταχύνη την κρίσιν· πρώτος ζητεί να δοθούν τα ξίφη· πρώτος δίδει το σύνθημα, αλλά ταυτοχρόνως φροντίζει ώστε να μη τον προλάβη επιβουλή του Κλαυδίου, και δεν πίνει, αν και ο Κλαύδιος και κατόπιν και η Γελτρούδη του προσφέρουν το ποτήρι· μ' επιμονήν εξακολουθεί τον αγώνα, κεντά την φιλοτιμίαν του αντιπάλου του, ακριβώς εις την στιγμήν οπού εις την συνείδησιν τούτου εκλονίζετο η δολοφόνος απόφασις. Και η καταστροφή επέρχεται· η περιμενομένη αφορμή επαρουσιάσθη· ένα νέον κακούργημα, μία νέα προδοσία του δολοφόνου, του αιμομίκτου, του κατηραμένου Βασιλέως επιβάλλει εις τον Αμλέτον, ως ήθελεν αναγκάση οιονδήποτε άλλον άνθρωπον, να τον τιμωρήσῃ εις τον τόπον. Και προφθάνει να ελευθερώσῃ τον κόσμον από εκείνο το τέρας, αλλά δεν προφθάνει να αποπλύνῃ με μίαν δημοσίαν εξομολόγησιν το όνειδος των κακών πράξεων όπου τον παρέσυρεν η ανάγκη της εκδικήσεως· αφίνει αυτήν την φροντίδα εις τον φίλον του και λυπείται διότι αποθνήσκει χωρίς να μάθῃ τα νέα από την Αγγλίαν, ως να εύχεται να απέτυχε το φονικόν εκείνο στρατήγημα· ο θάνατος σφραγίζει τα χεῖλη του, και ο Αμλέτος φέρει εις τον τάφον το ανεξιχνίαστον μυστήριον της συνειδήσεώς του· —ό,τι απομένει είναι σιωπή—.

21

Εις την εξέτασιν του προσώπου του Αμλέτου επροχωρήσαμεν συνθετικώς όπως από τα διάφορα διαδοχικά ψυχικά φαινόμενα δυνηθώμεν να εισέλθωμεν εις τον βαθύτατον λόγον, εις το αληθινόν αίτιον, το οποίον γεννά τόσους δισταγμούς, τόσας αντιφάσεις και τόσας ανωμαλίας εις όλην την πορείαν του. Αναμφιβόλως δύο διαθέσεις συνυπάρχουν και συγκρούονται εις την ψυχήν του, η μεν φανερά, και αυτή είναι η ορμή προς την εκδίκησιν, η ζωηρά συναίσθησις της υποχρεώσεως να εκτελέσῃ την προσταγήν του πατρός του, η δε απόκρυφος και ομοίως ισχυρά, η οποία εις το πείσμα της θελήσεώς του απ' αρχής μεσολαβεί μεταξύ αποφάσεως και εκτελέσεως, και παραλύει πάσαν σκέψιν, ματαιώνει οιονδήποτε σκόπιμον ενέργειαν. Όταν ο άνθρωπος έχει την θέλησίν να πράξῃ τι και δεν μεταβαίνει εις την πράξιν από αιτίαν εις αυτόν ανεξήγητον, η εσωτερική τούτη εναντίωσις προς την βούλησιν του πρέπει εξ ανάγκης να προέρχεται ή από κάποιαν οργανικήν του έλλειψιν, η οποία τον καθιστάνει ανίκανον προς πάσαν θετικήν πράξιν, ή από την πνευματικήν του υπόστασιν καθ' εαυτήν, η οποία, αν και μη αφυής προς την ενέργειαν, όμως από την φύσιν επλάσθη και από την μόρφωσιν έγινε τοιαύτη, ώστε δεν στέργει ωρισμένην τινά πράξιν, διότι ενέχει έννοιαν ασύμφωνον προς τα αισθήματά του και τας ιδέας του. Το πρώτον είναι φυσική αδυναμία, την οποίαν η φιλαυτία μας ή δεν αναγνωρίζει παντάπασι ή δεν ομολογεί προς τον εαυτόν της· το δεύτερον είναι ηθική δύναμις υπερτάτη, της οποίας δεν έχομεν πλήρη την επίγνωσιν, διότι αποτελεί αυτήν την πνοήν, αυτήν την ρίζαν της υπάρξεώς μας. Μίαν οργανικήν αδυναμίαν ευρίσκουν εις τον χαρακτήρα του Αμλέτου σχεδόν όλοι οι Κριτικοί, και όσοι σύμφωνοι με τον Goethe αποδίδουν την απραξίαν του εις την στέρησιν της ηρωικής ιδιότητος αναγκαίας διά τα μεγάλα κατορθώματα, και όσοι, κατά την γνώμην του Coleridge και του Schlegel, ισχυρίζονται ότι υπερβολική ανάπτυξις της σκεπτικής δυνάμεως εις τον Αμλέτον ατονίζει την ενεργητικήν, και ακόμη όσοι υποστηρίζουν ότι απαισιόδοξος διάθεσις προερχομένη από την απελπιστικήν ιδέαν, την οποίαν αυτός εσχημάτισε περί της ανθρωπότητος, παριστάνει εις το πνεύμα του οιονδήποτε ανθρώπινον έργον άσκοπον και μάταιον. Άλλοι Κριτικοί ευρίσκουν τον λόγον της ηθικής αμηχανίας του Αμλέτου εις την δυσκολίαν της αποστολής του· κατ' αυτήν την γνώμην,

προς την οποίαν κλίνει η κριτική της εποχής μας, ο Αμλέτος στενοχωρείται από την σκέψιν ότι καλείται να τιμωρήση κακούργημα το οποίον αυτός μόνος γνωρίζει, ώστε, εάν φονεύση τον φονέα του πατρός του, θα εκτελέση δικαίαν πράξιν, την οποίαν όμως δεν δύναται να δικαιολογήση εις τα όμματα του κόσμου.

22

Κατά την κρίσιν μας ούτε η θυμική δύναμις εις τον Αμλέτον είναι ελλιπής, ούτε η διανοητική πάσχει, ως είπαν, από υπερτροφίαν προς βλάβην εκείνης, ούτε λόγοι φύσεως καθαρώς ηθικής ή εξωτερικής εκτιμήσεως αποτελούν το πρόβλημα της συνειδήσεως του Αμλέτου. Μικρόψυχος δεν είναι ο άνθρωπος, ο οποίος, ως ο Αμλέτος, ποτέ δεν υποχωρεί απέναντι του κινδύνου, και ατρόμητος αντιμετωπίζει τον θάνατον· ανίκανος εις πράξιν μελετημένην δεν είναι ο άνθρωπος, ο οποίος με πρακτικώτατον νουν μορφώνει σχέδιον και το εκτελεί, ως πράττει ο Αμλέτος όταν επινοεί και θαυμασίως παρασκευάζει το στρατήγημα της σκηνικής παραστάσεως, εις το οποίον και επιτυγχάνει τον σκοπόν του, και όταν με τόσην οξυδέρκειαν, με τόσην ψυχρότητα, όχι μόνον μηδενίζει τα επίβουλα τεχνάσματα του αντιπάλου του αλλά και τα στρέφει εναντίον των οργάνων του. Η φύσις του Αμλέτου είναι ακεραία, είναι ολομερής, και αυτή ακριβώς η εντέλεια του οργανισμού του ευρισκομένη εις απότομον αντίθεσιν προς τον πραγματικόν κόσμον, όπου καλείται να αναπτυχθή, αποτελεί την ατυχίαν του. Αλλά η θέσις του τότε γίνεται αληθώς τραγική, όταν σιδηρά ανάγκη τον βιάζει, όχι μόνον να έλθη εις άμεσον σχέσιν με κόσμον αντιπαθή προς αυτόν, αλλά και αυτού μέσα να αναδεχθή αγώνα, τον οποίον δεν δύναται να φέρη εις πέρας ειμή εάν αποχωρισθή από τον εαυτόν του, ειμή εάν αφομοιωθή προς ό,τι είναι ουσιωδώς αναίρεσις των ιδεών και των αισθημάτων του.

23

Διά να δημιουργήση τοιαύτην θέσιν ο ποιητής εφευρίσκει δραματικόν όργανον τοιούτον ώστε να έχη δύναμιν ακαταμάχητον εις την ψυχήν του Αμλέτου. Αυτή η ψυχή του πατρός του, αν και βασανίζεται εις τον άλλον κόσμον διά να καθαρισθή, υπερβαίνει τον φραγμόν, οπού έπρεπε αιωνίως να την χωρίση από τα ανθρώπινα πάθη, και προ πάντων από την μνησικακίαν, και έρχεται να ανακαλύψη εις τον υιόν του την μυστικήν δολοφονίαν και να ζητήση εκδίκησιν. Τούτη η φωνή από τον άλλον κόσμον πιάνει τον Αμλέτον από τα βαθύτερα και ιερώτερα αισθήματα, και του επιβάλλει ως υπερτάτην υποχρέωσιν την φονικήν ανταπόδοσιν. Λαμβάνει και δέχεται την εντολήν να μη συγχωρήση ώστε ο αδελφοκτόνος να εξακολουθή να ατιμάζη τον θρόνον και να μολύνη την βασιλικήν κλίνην της Δανίας· και τούτο πώς άλλως κατορθώνεται παρά με τον φόνον του ενόχου; Διά μίαν στιγμήν ο Αμλέτος νομίζει ότι δύναται να δώση εις την μονομερή αυτήν αποστολήν καθολικωτέραν ευγενή σημασίαν, πιστεύει ότι, με το να εκτελέση τοιαύτην προσταγήν του πατρός του, δύναται να φέρη την αποκατάστασιν του Δικαίου, την ανόρθωσιν του ηθικού Νόμου·

Εξαρθρώθη ο καιρός· της μοίρας πείσμα ω πόσο πικρόν, εγώ να γεννηθώ να τον διορθώσω.

Αλλά απέναντι της γενικής διαφθοράς, οπού είναι η γεννητική αιτία, όχι το αποτέλεσμα, του ωρισμένου κακούργηματος, τι σημαίνει η πτώσις του μεγάλου ενόχου; πόθεν θα πεισθή ο Αμλέτος ότι με το να κάμη φόνον θα επιτύχη, έστω και μακρόθεν, τον σκοπόν προς τον οποίον τείνει η ενθουσιώδης, η εξημερωτική ψυχή του; Ή μήπως δύναται να καθησυχάση την συνείδησιν του, να εξαγνίση την πράξιν του, με την πεποίθησιν ότι με αυτήν επιβάλλει τιμωρίαν; αλλά δύναται ο άνθρωπος να αντιποιηθή θέσιν δικαστού άμα και τιμωρού απέναντι

των ομοίων του; δύναται να πράξει αυτοβούλως ως άτομον ό,τι μόλις του συγχωρείται να πράξει ως αντιπρόσωπος της κοινής συνειδήσεως; Ή μήπως δύναται ο Αμλέτος να παραδοθή εις την μυστηριακήν πίστιν ό,τι αυτός είναι το προωρισμένον όργανον της Θείας Δίκης; Τοιαύτην παθητικήν κατάστασιν δεν αποδέχεται ψυχή μεγάλη, ως εκείνη του Αμλέτου, ενόσω έχει ακόμη πλήρη την συναίσθησιν της ανθρωπίνης αυτεξουσιότητας, μία ψυχή διά την οποίαν μόνον η ελευθέρα θέλησις και η πεφωτισμένη συνείδησις είναι ασφαλείς οδηγοί πάσης ενεργείας. Και αφού η προκειμένη πράξις δεν στηρίζεται εις την πεποίθησιν, η οποία διά να ήναι αληθής πρέπει να απορρέη από τον Λόγον, η πράξις αυτή μένει γυμνή, με μόνον τον άλογον και άγριον χαρακτήρα προσωπικής εκδικήσεως, και άλλο δεν είναι παρά εφαρμογή του δόγματος της φονικής ανταποδόσεως.

24

Και το δόγμα τούτο ανήκει εις τον πατέρα του Αμλέτου ως αντιπρόσωπον βαρβαρικής και προληπτικής εποχής, όπου εβασίλευεν η άλογος βία και η χειροδικία· τούτη η ιδέα έρχεται έξωθεν και φυτεύεται εις την ψυχήν του Αμλέτου, αλλά δεν ριζοβολεί αυτού μέσα, ώστε μένει πάντοτε ξένη εις την συνείδησιν του, ευρίσκει αντίστασιν εις το υψηλόν και εξευγενισμένον πνεύμα του, όπου δεν έχει θέσιν ό,τι αναιρεί το Αγαθόν και το Αληθές. Αλλά δεν δύναται ο Αμλέτος να ανεύρη τον λόγον της εσωτερικής αντιδράσεως, να διακρίνη το ψυχολογικόν αίτιον των δισταγμών του· η ιδέα της εκδικήσεως, όπως του επεβλήθη, έχει όλην την όψιν της Αληθείας, διότι προέρχεται από τον άφθαρτον κόσμον, από τον κόσμον του Αληθούς, και διότι έχει ως ερμηνευτήν την συμπαθεστέραν διά τον Αμλέτον φωνήν, την φωνήν αδικημένου πατρός· και ιδού αυτή η ιδέα μεταβάλλεται εις πεποίθησιν, εις συναίσθησιν καθήκοντος, οπού του αφαιρεί μέρος της ελευθερίας του πνεύματος του. και δεν συγχωρεί εις την διανοητικήν δύναμιν, εις την κρίσιν του, να αναλάβη την εξουσίαν της, όπως κατανοήση ελευθέρως το προκείμενον ηθικόν πρόβλημα και καταστήση φανερόν εις την συνείδησιν του τον χαρακτήρα της μελετωμένης πράξεως, ώστε να δαμάση την θυμικήν δύναμιν, η οποία κυριεύεται από φοβεράν προκατάληψιν και θέλει να αποτινάξη τον χαλινόν του Ανωτέρου Λόγου. Και συμβαίνει εις τον Αμλέτον, εις την διάρκειαν του εσωτερικού του αγώνος, να του παρουσιάζεται η Αλήθεια ως μετημφιεσμένη με τον τύπον του σοφίσματος και της ειρωνείας, όταν αμφιβάλλει περί του οράματος και φοβείται μήπως ο Πειρασμός έπλασε την υπερφυσικήν εκείνην εμφάνισιν διά να τον παρασύρη εις άδικον πράξιν, και τοιαύτη αμφιβολία, ενώ είναι πρόφασις προς αναβολήν, είναι και έμμεσος αντίληψις της εννοίας, την οποίαν ενέχει καθ' εαυτήν η φονική ανταπόδοσις· και όταν αποδίδει τους φονικούς στοχασμούς του εις τα μιάσματα του Άδου και τους εγκαταλείπει διά να μεταβή εις την μητέρα του· και όταν, εμπρός εις τον προσευχόμενον ένοχον, λεπτολογεί περί εκδικήσεως και διά να αποφύγη και πάλιν την εκτέλεσιν της πράξεως, με υπερτάτην ειρωνείαν χαρακτηρίζει την εκδίκησιν, το δόγμα του μίσους, το οποίον με αδυσώπητον λογικήν απαιτεί όχι μόνον αίμα αντί αίματος, αλλά και κόλασιν αντί κολάσεως. Και ότι αυτά τα διανοήματα, προερχόμενα από την ανωτέραν των ψυχικών δυνάμεων, μένουν πάντοτε εις κατάστασιν ενθυμημάτων και δεν μεταβάλλονται εις συλλογισμούς, τούτο ακριβώς αποτελεί την πλαστικότητα του προσώπου του Αμλέτου· εάν αυτός είχε καθαράν συνείδησιν του υψηλού λόγου, οπού τον σταματά εις το βάραθρον της φονικής ανταποδόσεως, η εσωτερική πάλη αμέσως ήθελε παύση· εάν ο Αμλέτος επρόφερε σκέψεις περί του ηθικού του προβλήματος, θα παρίστανε πρόσωπον ηθικολόγου ή φιλοσόφου, δεν θα ήταν πλάσμα ποιητικών. Το δε ύψος του Αμλέτου συνίσταται κυρίως εις τούτο ό,τι, είτε ως κοινός άνθρωπος επιζητεί την εκδίκησιν, διά να εκπληρώση καθήκον, είτε ως ανώτερος άνθρωπος την αποστρέφεται, αυτός λησμονεί, εξαφανίζει την ιδίαν ατομικότητα ή απέναντι του καθήκοντος ή απέναντι του Ανωτέρου Λόγου.

25

Κατ' αυτήν την έννοιαν μόνον αληθεύει του Goethe η κρίσις ότι «εις τον Αμλέτον εφορτώθη βάρος το οποίον αυτός ούτε να βαστάση δύναται ούτε ν' αποβάλῃ». Η ψυχή του σπαράσσεται βασανιζομένη από τρομακτικήν σύγκρουσιν μεταξύ του καθήκοντος προς τον εαυτόν του και της ανάγκης, την οποίαν εδέχθη ως καθήκον, να ικανοποιήσῃ τον αδικημένον πατέρα του· ευρίσκεται απέναντι φοβερού διλήμματος ἢ να αναιρέσῃ τον εαυτόν του, να διαψεύσῃ τα ευγενέστερα, τα κυρίαρχα ιδιώματα της ψυχῆς του, ἢ να παραβῇ ἓνα νομιζόμενον καθήκον, διά να μὴ χάσῃ διὰ πάντοτε τον ηθικόν και πνευματικόν θησαυρόν του. Το αδιέξοδον της θέσεώς του στενοχωρεῖ τόσο τον Αμλέτον ὥστε αὐτή του η αδημονία τον εισάγει εἰς νέαν ψυχολογικήν κατάστασιν, η οποία θα καταστήσῃ σοβαρώτερον και δεινότερον το εσωτερικόν του μαρτύριον. Απ' αρχῆς το απαίσιον θέαμα ενός κόσμου εξαχρειωμένου εἶχε γεννήσῃ μέσα του αἶσθημα απογοητεύσεως, τον εἶχε βυθίσῃ εἰς την μελαγχολίαν και ἕως ὅτου δεν ἦταν αναγκασμένος να ζῇ μέσα εἰς την μiasματικήν εξωτερικήν ατμοσφαῖραν, ο Αμλέτος ἤμπορούσε να καταφύγῃ και να εὖρῃ ἀνάπαυσιν εἰς τον εσωτερικόν κόσμον, τον οποίον εφώτιζεν ἀκόμη η πίστις εἰς την θείαν ουσίαν της ἀνθρωπίνης φύσεως, η πεποίθησις εἰς τον υψηλόν προορισμόν της· ἀλλὰ ἅμα επιβλητική ἀνάγκη τον βάλλει εἰς σχέσιν με το Κακόν, του παρουσιάζει σκοτεινόν πρόβλημα, το οποίον διχάζει την διάνοιάν του και δυσοργανίζει την ἀρμονίαν των ψυχικῶν του δυνάμεων, τότε ο Αμλέτος με φρίκην πρώτην φοράν ἀπαντᾷ το Κακόν και μέσα εἰς τον καθαρὸν αἰθέρα του Πνεύματος, το βλέπει μέσα του ὑπὸ το σχῆμα της ἀτελείας, της ἀδυναμίας, της ἀντινομίας, της ἀκατανοήτου ἀντιφάσεως, το αισθάνεται να πολιορκῇ την ψυχὴν του, να σαλεύῃ ἀπὸ τα θεμέλια ολόκληρον την ηθικήν του ὑπαρξιν. Ο Αμλέτος καταλαμβάνεται ἀπὸ πένθος καθολικόν, γίνεται ἀπαισιόδοξος, διότι βλέπει το Κακόν να ἐκτείνῃ το κράτος του και εἰς τον πραγματικόν κόσμον και εἰς τον πνευματικόν καθὼς εἰς την ψυχὴν του Φαύστου του Goethe, εἰς την ψυχὴν του Αμλέτου στενάζει ὅλος ο πόνος της ἀνθρωπότητος. Ἄρα δεν εἶναι ἀρχική προς την ἀπαισιοδοξίαν τάσις οπού παραλύει την ἐνεργητικήν δύναμιν του Αμλέτου, ἀλλὰ εἶναι η ηθική του ἀμηχανία οπού δίδει τοιαύτην τροπὴν εἰς το πνεῦμα του.

26

Και ἐνόσω ο Ἀνώτατος Λόγος διατηρεῖ ἀκόμη την δυνάμιν του, και ἀπέναντι νοσηράς ψυχικῆς καταστάσεως και ἀπέναντι της ορμῆς προς την φονικήν ἀνταπόδοσιν, ο Αμλέτος ἀποτρέπεται ἀπὸ ἄλογον δράσιν, εἰσέρχεται εἰς την φωτεινὴν γραμμὴν της πνευματικῆς ἐνεργείας και αὐτοῦ ἐπιτυγχάνει ἐξαγόμενα υπερτάτης ηθικῆς σημασίας. Με το πλαστόν ἥθος της παραφροσύνης χωριζόμενος ἀπὸ τον κοινωνικόν κύκλον στηλιτεύει το Κακόν, καυτηριάζει ἐνόχους συνειδήσεις, ξεσκεπάζει εἰς ὅλην την ἀσχημίαν των το ψεῦδος, την ὑποκρισίαν, την χαμέρπειαν, τον δόλον και την μωρίαν· η δημιουργική του ευφυία ἐπινοεῖ την σκηνικήν παράστασιν προωρισμένην να κάμῃ εἰς το πνεῦμα του Κλαυδίου ἐκπληξιν φοβεράν, ὅσην δεν θα ἤμπορούσε να του προξενήσῃ παρά υπερφυσική του ἐγκλήματος ἀποκάλυψις, αισθητὴ ἐμπροσθέν του ἐμφάνισις της θείας Δίκης· η φιλάνθρωπος τάσις του ἐμπνέει εἰς τον Αμλέτον την υψηλήν, την ἐνθουσιώδη ομιλίαν προς την μητέρα του· και η μεν Γελτρούδη τρέπεται εἰς ἀληθινήν μετάνοιαν και σχεδόν ἐξαγνίζεται, ο δε Κλαύδιος αισθάνεται μέσα του τρόμον φοβερώτερον ἀπ' ὅλα τα μαρτύρια της Κολάσεως· και οὕτω κατορθώνεται να ἀναγνωρίσῃ του ηθικοῦ νόμου την δυνάμιν η συνειδήσις ἐκείνων οπού τον εἶχαν καταπατήσῃ.

27

Αλλά η κρίσνς έπρεπε να επέλθη· ενς την σνγγμνή ακρατήτου αγανακτήσεως ο Αμλέτος φονεύει, δνόνι νομίζεη ότν βάφει το ξίφος ενς το αίμα του ενόχου· η ιδέα της φονικής ανταποδόσεως ενίκησεν, επραγματοπονηθή· η μυστική δύναμνς, οπού την είχεν εξουδετερώση έως τώρα, δεν επρόφθασε να την εμποδίση· η εσωτερική αντίστασνς εξασθενίζεται, ο Αμλέτος χάνει την ισορροπίαν, και εξερχόμενος από τον εαυτόν του ενσέρχεται ενς την οδόν της αλογίας· από την ευρείαν και φωτεινήν περιοχήν του κυριάρχου λόγου κατέρχεται βαθμηδόν μέσα ενς τα στενά και σκοτεινά

[λείπει η σελίδα μ' (40)]

υπερφυσικών, την μαγείαν, με το οποίον ο Πρόσπερος διευθύνει την φοράν των πραγμάτων σύμφωνα προς τον ευγενή και φιλάνθρωπον σκοπόν του. Ούτω και ο Α μ λ έ τ ο ς είναι δραματική αποκάλυψνς, περιπαθής δοξολόγησνς του Ιδανικού, έχει δε το ποίημα και καθολικήν σημασίαν ως πλαστική παράστασνς, ως εικών συμβολική, των εποχών παρακμής, ενς τας οποίας, εάν ενς άτομα σώζεται ακόμη, είτε ως απομεινάρν προηγουμένης περιόδου, είτε ως προμήνυμα ερχομένης αναγεννήσεως, η συναισθήσνς της μεγάλης αποστολής του ανθρώπου, τα άτομα εκείνα πνπτουν θύμα προσκαίρου εναντίας πραγματικότητας.

29

Την πνευματικήν υπόστασνς του πρωταγωνιστού θέτουν ενς φως και ανυψόνουν τόσοι αι συγγενείς προς αυτόν όσον και αι αντίθετοι ιδιότητες των άλλων προσώπων. Ενώ ο Αμλέτος παρουσιάζεται ως φύσνς υπέροχος, πολύ ανωτέρα και μάλιστα ενς αντίθεσνς της εποχής του, οποίαν την παρέστησεν ο ποιητής, τα λοιπά πρόσωπα, οπού χρησιμεύουν και ως ποιητικά όργανα προς την εξωτερικήν δραματικήν κίνησνς, ανήκουν όλα ενς την εποχήν εκείνην, είναι όλα πλάσματα αυτής, όθεν και αναγκαίως έχουν ομοίαν πνευματικήν βάση, ομοίαν εξ αρχής κοινωνικήν ανατροφήν, με διαφοράς προερχομένας είτε από την ατομικήν ιδιότητα του χαρακτήρος, είτε από τον βαθμόν της φυσικής του καθενός αξίας, είτε από τυχαίαν άλλην μόρφωσνς. Από τοιούτον κύκλον ο Αμλέτος, και εάν δεν επαρουσιάζετο το μέγα πρόβλημα της ζωής του, δεν ήταν δυνατόν να κατανοηθή· αντί να εκτιμηθή, θα εύρισκε πανταχού αντιπάθειαν, αδιαφορίαν, αντίστασνς και καταφρόνησνς διά τούτο προς αυτόν συμπαθεί μόνον το άδολον αίσθημα του πλήθους, και, μέσα ενς την ανωτέραν κοινωνίαν αναβιβάζονται έως ενς αυτόν μόνον αι ψυχαί, τας οποίας δεν εδυνήθησαν να δηλητηριάσουν ο πλαστός πολιτισμός και η γενική κακοήθεια. Τοιαύτη συμπάθεια, στηριζομένη ενς την αρχικήν ευγένειαν της ψυχής, γεννά ενς τον Οράτιον το βαθύ της φιλίας αίσθημα και ενς την Οφηλίαν τον έρωτα προς τον Αμλέτον.

30

Ο αγνός έρωας της Οφηλίας βλαστάνει από τον ενθουσιασμόν τον οποίον αυτή αισθάνθη άμα εγνώρισε τα υπέροχα διανοητικά και ηθικά χαρίσματα του Αμλέτου και επίστευσεν ενς τον άδολον προς αυτήν έρωτα. Η ακατάπαυστος ακτινοβόλησνς εκείνης της μεγαλοφυίας θερμαίνει την ευαίσθητον καρδίαν της, ανοίγει την ωραίαν διάνοιάν της, ανυψόνει την ζωηράν φαντασίαν της· η παρθενική ψυχή της γίνεται ζωντανόν χαριτωμένον αντιφέγγισμα ενός μεγάλου και προνομιούχου πνεύματος. Και ενώ αυτή παραδίδεται ενς το χρυσόν όνειρον της ευτυχίας, έξαφνα απαισία σκιά έρχεται να σκεπάση τον καθαρόν εκείνον αστέρα· εκεί οπού άλλοτε δεν έβλεπε παρά φως τώρα βλέπει σκότος βαθύ· εκεί όθεν άλλοτε

άκουε τον γλυκύτετον πνευματικόν ρυθμόν τώρα ακούει τους αγρίους παρατονισμούς της παραφροσύνης, περί της οποίας αυτή δεν δύναται να αμφιβάλλη, άμα βλέπει ότι ο προς αυτήν σεβασμός και η αγάπη του Αμλέτου μεταβάλλονται έξαφνα εις καταφρόνησιν και μίσος, άμα ακούει από τα χείλη του την σκληράν και βλάσφημον ερώτησιν *α! α! είσαι τιμία;* Εις το θέαμα τοιαύτης φρικτής ανατροπής σχίζεται η καρδιά της, ο νους της ήδη κυριεύεται από παραζάλην προάγγελον του διανοητικού της ολέθρου·

Ωιμένα, αφανισμός μου, 'πού είδα ό,τ' είδα και οπού βλέπω
τούτα εμπρός μου!

Αλλά εις τον λεπτούφαντον οργανισμόν της φέρει το τελευταίον κτύπημα ο φόνος του πατρός της από το χέρι του αγαπημένου της, προς τον οποίον δεν της συγχωρείται πλέον να στρέψη καν το βλέμμα της διά να τον λυπηθή. Καθώς εσωτερικός αγών βαθύτατος καταστρέφει την ηθικήν ύπαρξιν του Αμλέτου, ομοίως ψυχικόν πάθημα ανέκφραστον ανατρέπει την διάνοιαν της Οφηλίας· καθώς ο Αμλέτος δεν έχει πλέον τόπον εις τούτον τον κόσμον άμα σκληρώς αποχωρίζεται από το Ιδανικόν, ομοίως η Οφηλία δεν ανήκει πλέον εις την ζωήν άμα η ατυχία την αποσπά από το αντικείμενον της λατρείας της, άμα το εξαίσιον εκείνο πλάσμα, το οποίον δι' αυτήν έχει την θέσιν του Ιδανικού, μεταβάλλεται εις κακοποιόν δαίμονα οπού την πληγώνει εις τα ιερώτερα αισθήματά της. Και αφού η διάνοια της εξαφανίσθη, δύο μόνον δυνάμεις της απομένουν, η φανταστική και η αισθηματική, και με αυτάς η Οφηλία ως πνευματοποιημένη πλέει εις την γαλήνην ωσάν μουσικού στοιχείου, οπού τονίζονται μόνον δύο αισθήματα, η λύπη διά τον θάνατον του πατρός της και η αγάπη προς τον Αμλέτον.

31

Η ανωτέρα φύσις του Αμλέτου και η κατωτέρα του Ορατίου συγγενεύουν και συναπαντώνται εις ό,τι αποτελεί την ιδιότητα των εκλεκτών ψυχών, εις το άπλαστον του χαρακτήρος και εις την έμφυτον τάσιν προς το Αγαθόν και το Αληθές, με την διάκρισιν ότι το θετικόν πνεύμα του Ορατίου, μακράν του Ιδανικού, έχει μόνους οδηγούς εις τας σκέψεις και εις τας πράξεις του την ορθόνοιαν και την αλάνθαστον φωνήν της Συνειδήσεως, και ευρίσκει τον προορισμόν του ανθρώπου εις την εκπλήρωσιν του καθήκοντος μέσα εις τα όρια της αμέσου πραγματικότητας. Η καθαρά μεν, αλλά περιορισμένη, αντίληψίς του, αν και μη ικανή να εισχωρήση εις τα βάθη της ψυχής του Αμλέτου, όμως δεν δύναται να αμφιβάλλη ότι ο εσωτερικός εκείνος αγών προέρχεται από ευγενές αίσθημα και από μεγάλην πνευματικήν υπεροχήν. Αγαπά και σέβεται τον έξοχον και ατυχή φίλον του, αλλά διατηρεί την ανεξαρτησίαν της κρίσεώς του, όθεν και δεν διστάζει να δείξη την λύπην του και την αποδοκιμασίαν του όταν τον βλέπει να παρεκτρέπεται εις ενεργείας, τας οποίας απολύτως αποκρούει η ανθρωπινή συνείδησις· κατά τούτο η ειλικρίνεια του Ορατίου αποτελεί απότομον αντίθεσιν προς την τυφλήν δουλοφροσύνην των Αυλικών οπού περιστοιχίζουν τον Κλαύδιον. Μέσα εις την γενικήν ηθικήν κατάπτωσιν η ενάρετος ψυχή του δεν εύρισκε παρηγορίαν ειμή πλησίον εις τον γενναίον και αδιάφθαρτον ηγεμονόπαιδα, τον οποίον ενόμιζε προωρισμένον να ανορθώση την πεσημένην πατρίδα· αλλ' όταν βλέπει ότι απαισία Μοίρα εξολοθρεύει αδιακρίτως τους καλούς και τους κακούς, τους ενόχους και τους αθώους, θέλει τότε και αυτός να εγκαταλείψη τον κόσμον, οπού και αυτό του το πρακτικόν πνεύμα δεν δύναται να πράξη ουδέ το σχετικόν καλόν μένει εις την ζωήν μόνον διά να δικαιώση έμπροσθεν των ανθρώπων την μνήμην του ατυχούς φίλου του.

32

Τα λοιπά πρόσωπα όχι μόνον δεν σηκώνονται ουδέ μίαν γραμμήν υπεράνω της εποχής των, αλλά συναποτελούν όλα σύμπλεγμα προωρισμένον από τον ποιητήν να την παραστήση εις τα κυριώτερα γνωρίσματά της, οποίαν την χαρακτηρίζει ο Αμλέτος όταν λέγει·

'ς το πάχος των ασθματικών αυτών καιρών μας πρέπ' η Αρετή και αυτή να παίρνη της Κακίας συγχώρεσιν, και, όταν θέλη να της κάμη καλό, την άδειαν να ζητή σκυμμένη εμπρός της.

Όλοι κυριεύονται από τυφλήν φιλαυτίαν και ζουν αφρόντιστοι και ευτυχισμένοι εις την βιωτικήν απόλαυσιν· η παχυλή εκείνη ατμοσφαίρα τους χωρίζει από τον καθαρών ορίζοντα ανωτέρας πνευματικής και ηθικής ζωής· όλοι είναι κατά διαφόρους βαθμούς διεφθαρμένοι, όλοι γίνονται ένοχοι και, είτε εν γνώσει είτε εν αγνοία, συνεργούν ώστε το Αγαθόν να εξαφανίζεται και το Κακόν να επικρατήση· και, αν που υπάρχει ευγενής προαίρεσις, παρασύρεται και αυτή από το ακράτητον ρεύμα, αφαρπάζεται από τον σφοδρόν στρόβιλον της κοινής διαφθοράς.

Η απ' αρχής αγαθή και άπλαστος φύσις της Γελτρούδης από αδυναμίαν και ηδυπάθειαν εμπλέκεται εις τας σατανικάς παγίδας του Κλαυδίου, και τόσον ασυνειδήτως ώστε δεν έρχεται εις συναίσθησιν της άθλιας ηθικής καταστάσεώς της εμμή όταν η συμπαθής και πυρωμένη γλώσσα του υιού της εξυπνά την κοιμωμένην συνειδήσιν της και την φέρει, αν και πολύ αργά, εις την οδόν της μετανοίας.

Ο χαρακτήρ του Λαέρτου δεν στερείται ευγενείας· διά τούτο μόνος μεταξύ των Αυλικών αυτός έχει την συμπάθειαν του Αμλέτου· αλλά ο έμφυτος ιπποτισμός του εξαχρειώνεται από τα στρεβλά ηθικά δόγματα της εποχής του, εις την οποίαν η τυφλή φονική ανταπόδοσις ήταν κανών ανώτερος παντός ηθικού νόμου. Ο Λαέρτης αποτελεί εκφραστικήν αντίθεσιν προς τον Αμλέτον· είναι η ενσάρκωσις της προσωπικής εκδικήσεως, η οποία δεν έχει δισταγμούς αλλά

συνείδησιν και χάριν παραδίδει 'ς τα βάθη της φρικτής Αβύσσου.

33

Εις τον Κλαύδιον έχομεν καθολικήν την αντίθεσιν, έχομεν την θετικήν αναίρεσιν του Ιδανικού. Το αφίλαυτον είναι η δόξα του Αμλέτου, η απάνθρωπος φιλαυτία είναι το όνειδος του Κλαυδίου. Καθώς εις τον Αμλέτον βλέπομεν πόσον η πράξις είναι δύσκολος, πόσα παρουσιάζει προβλήματα, αν θα ανταποκριθή εις τας απαιτήσεις του Ανωτέρου Λόγου και της Συνειδήσεως, ούτως εις τον Κλαύδιον βλέπομεν πως η έλλειψις των θείων τούτων δυνάμεων αφαιρεί οιονδήποτε ψυχολογικόν πρόσκομμα εις την οδόν της ενεργείας. Ο Αμλέτος απρακτεί ή διακόπτει την έναρξιν της πράξεως, και οι λόγοι και της απραξίας του και των δισταγμών του είναι δυσδιάγνωστοι ακριβώς διότι είναι απρόσωποι, διότι απορρέουν από την βαθείαν καθολικήν ιδέαν του Αγαθού και του Αληθούς· ο Κλαύδιος ενεργεί δραστηρίως και αδιαλείπτως προς έναν σκοπόν, και οι λόγοι της ενεργείας του είναι διαφανείς, διότι είναι ατομικοί, διότι υπαγορεύονται από τον κοινόν νουν, από το στενόν πνεύμα της αυτοσυντηρήσεως. Βασανίζεται και ο Κλαύδιος εσωτερικώς και μαρτυρεί την ύπαρξιν της συνειδήσεως εις τον άνθρωπον, αλλά ο έλεγχος λαμβάνει εξωτερικήν αφορμήν, προέρχεται από τον τρόπον τον οποίον γεννούν εις την ψυχήν του μυστηριώδεις, ανεξήγητοι δι' αυτόν εξωτερικάί εμφανίσεις ως προμηνύματα τρομεράς τιμωρίας. Αλλά το φοβερόν τούτο προαίσθημα, αντί να τον σταματήσει εις την κακούργον πορείαν του, τον κεντά να προχωρήση.

34

Πρώτη έρχεται να τον τανάξη η λύπη και η βαρυθυμία του Αμλέτου, εν τω μέσω της πομπής με την οποία αυτός πανηγυρίζει τον γάμον του, ως διά να θαμπώσει τους οφθαλμούς του κόσμου ώστε να μη προσηλωθούν εις την ασεβή ανομίαν· κατόπιν αμέσως τον ανησυχεί περισσότερο η πλαστή παραφροσύνη την οποία αυτός με αλάνθαστον οξυδέρκειαν εξηγεί ως πρόσχημα εχθρικής προς αυτόν διαθέσεως. Δι' να εμβαθύνει εις το μυστήριο της ψυχής του Αμλέτου, διά να παρακολουθήσει όλα του τα κινήματα, προσκαλεί άλλοθεν δύο νέους εις τους οποίους ο Αμλέτος με το θάρρος της φιλίας, οπού παιδιόθεν τους συνδέει, δύναται να ανοίξει την καρδίαν του ευκολώτερα παρά εις τους κατασκόπους της Αυλής· όμως η στενή διάνοια του Κλαυδίου δεν προβλέπει ότι τοιούτον τέχνασμα θα συντριβή εις την διορατικήν δύναμιν και εις το λεπτόν αίσθημα του αντιπάλου του. Η πρώτη αυτή αποτυχία αυξάνει τους φόβους του και τανάττει την ένοχον συνείδησίν του· ο Κλαύδιος καθαρά βλέπει ότι ο Αμλέτος

κάτι μέσα τρέφει, οπού η βαθειά κλωσσά μαυρίλα της ψυχής του. και,
όταν

ανοίξει και πτερώσει αυτό, φοβούμαι μη κίνδυνον μάς φέρη.

και χωρίς να χάσει καιρόν αποφασίζει να τον στείλει εις την Αγγλίαν, βεβαίως με τον απόκρυφον σκοπόν να τον παραδώσει αυτού εις άφευκτον θάνατον.

35

Και ενώ αναπαύεται εις την πεποίθησιν ότι το δεύτερον τούτο κακούργημα θα του αποδώσει την ησυχίαν, έξαφνα βλέπει με φρίκην την εικόνα του πρώτου κακουργήματός του εις την σκηνικήν παράστασιν· εις την ανεξήγητον αποκάλυψιν αισθάνεται το Θεϊόν οπού θα εφώτισε τον ορφανόν του δολοφονημένου αδελφού του. Από εκείνην την στιγμήν βλέπει να κρέμεται επάνω εις την κεφαλήν του της Θείας Δίκης η ρομφαία· ζητεί να την απομακρύνει με την προσευχήν, να εξιλεωθή με τον Θεόν αλλά αισθάνεται ότι τα δεσμά της κοσμικής απολαύσεως του έχουν υποδουλώσει τόσο την ψυχήν, ώστε δεν είναι επιδεκτική μετανοίας·

Πώς είναι δυνατόν την άφεισιν να λάβει κείνος 'πού τον καρπόν κρατεί
του
εγκλήματός του;

Ακολουθεί τον δρόμον του και προετοιμάζει δραστηρίως την αναχώρησιν του Αμλέτου· αλλά η συναπάντησις τούτου με την μητέρα του γεννά νέον απροσδόκητον περιστατικόν, οπού θα δεινώσει την θέσιν του Κλαυδίου. Δεν λυπείται διά τον θάνατον του εμπιστευμένου του Αυλικού, μόνον ανατριχιάζει με την ιδέαν ότι αυτός ο ίδιος ημπορούσε να ευρεθί εις την θέσιν εκείνου και να πέσει φονευμένος, διότι καλώς εννοεί τι ηθέλησεν ο Αμλέτος όταν έσπρωξε το ξίφος εις την αυλαίαν. Βλέπει την ζωήν του εις άμεσον κίνδυνον, και ήθελε καταδικάσει αμέσως τον Αμλέτον ως φονέα, αλλ' απαντά πρόσκομμα ακατανίκητον εις την συμπάθειαν του λαού και εις την μητρικήν αγάπην της Γελτρούδης· όθεν ενεργεί πυρετωδώς διά να αποπέμψη τον Αμλέτον· μετά την αναχώρησίν του, εις την παραζάλην του τρόμου η αναμμένη φαντασία του στρέφεται προς τον Βασιλέα της Αγγλίας· εις την νοεράν προσφώνησιν μεταχειρίζεται και τον εκφοβισμόν και την ικεσίαν, καθώς βασανίζεται από την ανησυχίαν, μήπως εκείνος δεν θελήσει να εκτελέσει την φονικήν παραγγελίαν την περιεχομένην εις τα σφραγισμένα γράμματα.

36

Αλλά μόλις ελευθερώθη από την παρουσίαν του ανθρώπου, οπού ως *θέρμη τηκτική* *μανίζει μέσα εις το αίμα του*, νέος άκρος κίνδυνος τον ευρίσκει· παρ' ολίγον πίπτει θύμα αδίκου εκδικήσεως, του Λαέρτου, ο οποίος εις αυτόν αποδίδει τον φόνον του πατρός του, διότι ο Κλαύδιος εις την μεγάλην αδημονίαν του είχε κάμη το λάθος να τηρήση τον φόνον μυστικόν και να θάψη απόκρυφα τον νεκρόν. Και όταν με πολλήν δεξιότητα και αταραξίαν κατώρθωσε να σώση τον εαυτόν του από την οργήν του Λαέρτου, η απροσδόκητος επιστροφή του Αμλέτου τον επαναφέρει εις την πρώτην αδιέξοδον θέσιν. Διά μίαν στιγμήν ο νους του πάσχει αληθή τραυλισμόν, καθώς φαίνεται εις τας απόπους προς τον Λαέρτην ερωτήσεις του· αλλά η κρίσιμος στιγμή ακονίζει τας διανοητικάς του δυνάμεις· φοβισμένος από την αποτυχίαν του πρώτου φονικού σχεδίου εφευρίσκει αμέσως άλλο συνθετώτερον, εις το οποίον έχει πλήρη πεποίθησιν, διότι εις αυτό συντρέχουν δύο δολοφόνα αλάνθαστα μέσα, και διότι τοιούτος φόνος θα φανή έργον της τύχης και δεν θα γεννήση καμμίαν υποψίαν ουδέ εις αυτήν την μητέρα του Αμλέτου· με υπέροχον τέχνην καλλιεργεί το πάθος της εκδικήσεως εις την ψυχήν του Λαέρτου διά να τον παρασύρη εις άνανδρον δολοφονίαν, και αληθής αντιπρόσωπος της εποχής του αναβιβάζει την εκδίκησιν εις αξίωμα·

τόπος ουδ' ιερός δεν πρέπει να φυλάξη δολοφόνον· να έχ' η εκδίκησις
δεν πρέπει περιορισμόν.

Αλλά και το νέον τούτο σχέδιον ολίγον έλειψε να ανατρέψουν άλλα απρόβλεπτα συμβάντα· η Οφηλία πνίγεται· ο Κλαύδιος, ο οποίος εκοπίασε τόσον διά να ημερώση την οργήν του Λαέρτου, φοβείται μήπως ο θάνατος της Οφηλίας τον εξαγριώση πάλιν και τον σπρώξη εις φανεράν βίαν εναντίον του Λαέρτου· και μόλις ο Κλαύδιος κατώρθωσε να τον σωφρονίση, νέος παρουσιάζεται κίνδυνος αυτομάτου καταστροφής, η συμπλοκή του Αμλέτου και του Λαέρτου εις τον τάφον της Οφηλίας· αλλά και ο κίνδυνος τούτος απομακρύνεται· ο Αμλέτος συμφιλιώνεται με τον Λαέρτην, δέχεται τον αγώνα της ξιφασκίας, τα πάντα εξωμαλύνθησαν και ο Κλαύδιος απέκτησε την πεποίθησιν ότι πλησιάζει η ποθητή ώρα της ησυχίας·

Της γαλήνης την ώραν σύντομα θα ιδούμε.

37

Αλλ' αν και εδυνήθη να υπερνικήση τόσας δυσκολίας, να προσπεράση τόσα προσκόμματα, να σωθή από τόσους κινδύνους, πάλιν το τελευταίον τούτο σχέδιόν του, τόσον προνοητικώς διωργανισμένον, παθαίνει φοβεράν στρέβλωσιν και φέρει τελικήν απροσδόκητον λύσιν. Η τελευταία τούτη αποτυχία προέρχεται από στενήν διάνοιαν μη ικανήν να εμβαθύνη εις τα ιδιώματα των άλλων. Το σύνθετον στρατήγημα του Κλαυδίου, το φαρμακωμένο ποτήρι και το φαρμακωμένο ξίφος, ήθελεν επιτύχη, αν ο Αμλέτος ήταν τόσον ανύποπτος και άκακος, αν ο Λαέρτης ήταν τόσον άκαρδος και αχρείος, όσον ενόμισεν ο Κλαύδιος· αλλά ο Αμλέτος ευλόγως υποπτεύεται το ποτήρι οπού του προσφέρει ο δηλητηριαστής του πατρός του· ο Λαέρτης, πρωτόπειρος εις τα εγκλήματα, αισθάνεται την θέλησίν του να κλονίζεται εις την στιγμήν της εκτελέσεως· εις την συνείδησίν του εγεννήθησαν δισταγμοί οι οποίοι απ' αρχής εξασθενίζουν ανεπαισθήτως την ορμήν του εις τον αγώνα, και, όταν προκαλούμενος από τον Αμλέτον αποφασίζει να τον κτυπήση, τον λαβώνει τόσον ελαφρά, ώστε συμβαίνει να ζήση ο Αμλέτος αρκετήν ώραν διά να μάθη τα πάντα από το στόμα της Γελτρούδης και του Λαέρτου, και να προφθάση να θανατώση τον Κλαύδιον με τα δύο φονικά όργανα τα οποία τούτος είχεν επινοήση. Η σατανική μηχανή δεν υπακούει εις την θέλησιν του εφευρέτου, ενεργεί ως τι έμψυχον και αυτόβουλον, και ανοίγει έξαφνα

την άβυσσον έμπροσθέν του. Αλλά και εις αυτό το χείλος της άβυσσου ο Κλαύδιος ακόμη ελπίζει, μένει κύριος του εαυτού του, ατάραχος, χάριν της σωτηρίας του· διά να μη προδώση το ήδη σαλευόμενον σχέδιόν του, όταν η Γελτρούδη πίνει από το φαρμακωμένο ποτήρι, δεν επιμένει να την εμποδίση και γίνεται δολοφόνος του μόνου πλάσματος το οποίον αγαπούσε εις τον κόσμον· και όταν ολόκληρον το νέον κακούργημά του εξεσκεπάσθη και ο Αμλέτος τον πληγώνει, ο Κλαύδιος πιάνεται ακόμη σπασμωδικώς από την ζωήν, ζητεί βοήθειαν, ίσως με την μωράν ελπίδα ότι η θανατηφόρος αλοιφή του ξίφους, αφού εβάφη ήδη δύο φοραίς εις το αίμα, του Λαέρτου και του Αμλέτου, έχασε την δύναμιν της, ώστε αυτός, ο αληθής ένοχος, να επιζήση μόνος.

38

Εάν από την ψυχολογικήν μελέτην των προσώπων μεταβώμεν εις την εξέτασιν της ηθικής σημασίας του Δράματος, ευρίσκομεν ότι η έξωτερική αυτού λύσις πραγματοποιεί την ανόρθωσιν του ηθικού νόμου. Από την εμφάνισιν του Πνεύματος, το οποίον αποκαλύπτει το μυστήριον του εγκλήματος, έως εις την στιγμήν της φοβεράς τιμωρίας, φαίνεται μία μυστηριώδης Δύναμις, η οποία υπεράνω της ανθρωπίνης θελήσεως, υπεράνω των ανθρωπίνων σκέψεων και ενεργειών, και μάλιστα αντιθέτως προς αυτάς, διευθύνει την φοράν των πραγμάτων εις το προσδιωρισμένον τέρμα. Ως διά να αποδειχθή καθαρώτερα η παντοδυναμία της Νεμέσεως, εκλέγεται ως κύριον όργανον της αποφασισμένης τιμωρίας άτομον ακατάλληλον προς τοιαύτην ενέργειαν και αναγκάζεται να παλαίση και προς την ιδίαν φύσιν του και προς την δοκιμασμένην πανουργίαν και την άκαρδον μοχθηρίαν του ενόχου. Και μ' όλον τούτο η διστακτική στάσις και η απραξία του Αμλέτου, η προερχομένη από ενδόμυχον αποστροφήν προς την άχαριν αποστολήν, εις την οποίαν τον έχει προορίση η Νέμεσις, καθώς και η πυρετώδης ενέργεια του Κλαυδίου, η εμπνεομένη από ταραγμένην συνείδησιν και από τον τρόπον της τιμωρίας, ενώ φαίνεται ότι ατάκτως αντισταυρόνονται και τυφλώς αντενεργούν εις την μοιρόγραπτον καταστροφήν, απ' εναντίας την επιταχύνουν. Ο Αμλέτος με την προσποιητήν παραφροσύνην γεννά την υποψίαν του Κλαυδίου, με την σκηνικήν παράστασιν της βασιλοκτονίας την ενισχύει, με τον φόνον του Πολωνίου αποκαλύπτει εις τον Κλαύδιον τον αληθή σκοπόν του, ανάπτει εις τον Λαέρτην το φιλέκδικον αίσθημα και δίδει εις τον Κλαύδιον κατάλληλον συνεργόν της φονικής μηχανορραφίας του, με την αναχώρησίν του αφίνει εις τον Κλαύδιον καιρόν να την διοργανίση, τέλος πάντων με την απαθή διάθεσίν του προσφέρεται εις την επίβουλον μονομαχίαν· ο δε Κλαύδιος, ενώ στρέφει επιτυχώς όλα τα απρόοπτα συμβάντα προς ίδιον όφελος, τα βλέπει έξαφνα να αντιστραφούν εναντίον του ακριβώς εις την στιγμήν οπού με τον θάνατον του εχθρού του ενόμιζε εξασφαλισμένην την σωτηρίαν του. Εις τον τρομερόν όλεθρον συμπεριλαμβάνονται ο Αμλέτος και η Οφηλία, διότι η αδυσώπητος Νέμεσις, η οποία εκαταδίκασε ολόκληρον την αμαρτωλόν εκείνην γενεάν, αδιαφορεί εάν εις τον ανορθωτικόν αγώνα *συντρίβεται* και μία *καρδιά ευγενεστάτη*, ως εκείνη του Αμλέτου, και πίπτει εις τρίμματα ένα άλλο εκλεκτόν σκεύος, ως η Οφηλία. Και τα δύο αυτά πλάσματα δεν ήταν δυνατόν να ζήσουν και να βασιλεύσουν εκεί οπού έζησαν και εβασίλευσαν ένας Κλαύδιος και μία Γελτρούδη· πρέπει να εγκαταλείψουν τον *τραχύν αέρα αυτού τον κόσμου* διά να μεταβούν εκεί, οπού θα τους φέρουν *αγγέλων πτέρυγες και ύμνοι*.

ΑΜΛΕΤΟΣ

ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ

ΚΛΑΥΔΙΟΣ Βασιλέας της Δανίας

ΑΜΛΕΤΟΣ Υιός του πρώην βασιλέως της Δανίας και ανεψιός του Κλαυδίου

ΦΟΡΤΙΜΠΡΑΣ Πρίγκιπας της Νορβηγίας

ΠΟΛΩΝΙΟΣ Αυλάρχης

ΟΡΑΤΙΟΣ Φίλος του Αμλέτου

ΛΑΕΡΤΗΣ Υιός του Πολωνίου

ΒΟΛΤΙΜΑΝΔΟΣ)

ΚΟΡΝΗΛΙΟΣ)

ΡΟΖΕΝΚΡΑΣ)

ΓΥΙΛΔΕΝΣΤΕΡΝΗΣ) Αυλικοί

ΟΣΡΙΚΟΣ)

ΕΝΑΣ ΕΥΓΕΝΗΣ)

ΕΝΑΣ ΙΕΡΕΑΣ

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ)

) Αξιωματικοί

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ)

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ Στρατιώτης

ΡΕΪΝΑΛΔΟΣ Υπηρέτης του Πολωνίου

Ηθοποιοί

Δύο Νεκροθάπταις

Ένας Λοχαγός

Άγγλοι Πρεσβευταί

ΓΕΛΤΡΟΥΔΗ Βασίλισσα της Δανίας και μητέρα του Αμλέτου

ΟΦΗΛΙΑ Θυγατέρα του Πολωνίου

Μεγιστάνες, Κυρίες, Αξιωματικοί, Στρατιώταις, Ναύταις,

Αγγελιοφόροι και άλλοι Ακόλουθοι.

Το Πνεύμα του πατρός του Αμλέτου

ΣΚΗΝΗ ΕΛΣΙΝΟΡΗ

ΑΜΛΕΤΟΣ

ΠΡΑΞΙΣ ΠΡΩΤΗ

ΣΚΗΝΗ Α'

ΕΛΣΙΝΟΡΗ. Προμαχώνας, εμπρός εις το ΚΑΣΤΕΛΙ.
ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ εις την θέσιν του· εισέρχεται ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

Τις ει; (1)

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ

'Σ εμέ συ πρέπει ν' απαντήσης· στάσου
και φανερώσου.

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

Ζήτ' ο Βασιλέας!

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ

Είσαι
ο Βερνάρδος;

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

Αυτός.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ

Με πολύν ζήλον ήλθες

ἔς την ὥραν σου.

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

Μεσάνυκτα σήμαναν τώρα·
ν' αναπαυθῆς ἄμε, Φραγκίσκε.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ

Πολλαῖς χάρες
δι' αὐτήν την ἀλλαγὴν· εἶναι δριμύ το κρύο
καὶ μ' ἐπίασε ολιγοψυχία.

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

Εἰς την φρουράν σου
ἡσυχὰ πέρασες;

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ

Οὐδέ ποντίκι ἀκούσθη.

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

Λοιπὸν καλή σου νύκτα, καὶ ἀν ἐνὶ πηγαίνεις
τον Μάρκελλον ἰδῆς καὶ τον Οράτιον, ἴσως
συντρόφους τῆς φρουράς, νὰ μὴν ἀργοῦν εἰπὲ τους.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ

Θαρρῶ ἴπὸς τους ἀκούω. Στάσου! Τίς εἶ;

Εἰσέρχονται ΟΡΑΤΙΟΣ καὶ ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ.

ΟΡΑΤΙΟΣ

Φίλοι
του τόπου τούτου.

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ

Υπήκοοι της Δανιμαρκίας.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ

Καλή σας νύκτα.

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ

Χαίρε, τίμει στρατιώτη·
ποιος σ' άλλαξε;

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ

Την θέσιν μου ο Βερνάρδος έχει.
Καλή σας νύκτα. [Εξέρχεται.

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ

Ε! φίλε Βερνάρδε!

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

Λέγε, —
ο Οράτιος είν' εκεί;

ΟΡΑΤΙΟΣ

Κάπως εκείνος (2).

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

Καλώς ήλθες, Οράτιε, και συ, Μάρκελλέ μου.

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ

Λοιπόν κείνο το πράγμα εφάνη απόψε πάλι;

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

Τίποτ' εγώ δεν είδα.

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ

Ο φίλος μας Οράτιος
λέγει πως είναι της δικής μας φαντασίας·
δεν θέλει να πιστεύω 'ς τ' όραμα, οπού δύο
είδαμ' εμείς φοραίς με τρόμον της ψυχής μας·
τον κάλεσα δι' αυτό την νύκτα να περάση
απόψε 'ς την φρουράν μας, όπως, αν και πάλιν
το φάντασμ' έλθη, αυτός ο ίδιος δικαιώση
τους οφθαλμούς μας και συγχρόνως του ομιλήση.

ΟΡΑΤΙΟΣ

Μπα! Δεν θα φανισθή.

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

Κάθισε ωστόσο' ολίγο
και νέαν έφοδον ας δώσωμε 'ς τ' αυτιά σου,
'πού αρματωμένα διώχνουν την διήγησίν μας,
αυτό 'πού δυο νυκτιαίς είδαμ' εμείς.

ΟΡΑΤΙΟΣ

Ας ήναι·
ας καθίσωμ' εδώ· Βερνάρδε, ιστόρησέ τα.

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

Την περασμένην νύκτα, εψές, ενώ τ' αστέρι,
αυτό 'πού θέσιν έχει δυτικά του πόλου,
τον δρόμον του είχε τρέξει να φωτίση εκείνο
το ουράνιο μέρος, όπου τώρα σπινθηρίζει,
ο Μάρκελλος κ' εγώ, καθώς βαρούσε η μία, —

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ

Στάσου, αντικόψου· ιδές, έρχεται πάλιν!

Εισέρχεται το ΠΝΕΥΜΑ

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

Όλος
εις την μορφήν του ο πεθαμένος βασιλέας!

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ

Οράτιε, σπουδασμένος είσαι (3), ομίλησέ του.

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

Του βασιλέως δεν ομοιάζει; Κύττα, Οράτιε.

ΟΡΑΤΙΟΣ

Πολύ, πολύ· με πιάνει θαυμασμός και φόβος.

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

Να του ομιλήσουν θέλει (4).

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ

Ομίλησέ του, Οράτιε.

ΟΡΑΤΙΟΣ

Ποιος (5) είσαι συ, 'πού αρπάζεις της νυκτός την ώραν
τούτην και το καλό και ανδρειωμένο σχήμα,
οπού 'χε ως πολέμαρχος η μεγαλειότης
του θαμμένου Δανού; (6) 'Σ το όνομα του Υψίστου,
ομίλησε.

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ

Επειράχθη.

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

Ιδέ, μ' ανοικτό βήμα
τραβιέται!

ΟΡΑΤΙΟΣ

Στάσου! Ομίλει! σ' εξορκίζω, ομίλει!

[Εξέρχεται το ΠΝΕΥΜΑ

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ

Εχάθη και ν' αποκριθή δεν θέλει.

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

Τώρα,
Οράτιε, τι; συ τρέμεις κ' είσαι αχνός· δεν είναι
το πράγμα κάτι πλέον παρά φαντασία;
Πώς το εξηγείς;

ΟΡΑΤΙΟΣ

Μα τον Θεόν, δεν θα μπορούσα
να το πιστεύσω δίχως την ομολογίαν
την αισθητήν και αληθινήν των οφθαλμών μου.

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ

Όλος δεν ομοιάζει με τον βασιλέα;

ΟΡΑΤΙΟΣ

Όσον εσύ μ' εσέ· φορούσε αυτήν εκείνην
την πανοπλίαν, όταν με της Νορβηγίας
τον αυθάδ' ηγεμόνα 'ς τ' άρματα εμετρήθη·
ομοίως φοβερό το βλέφαρό του εφάνη,
όταν εις την ορμήν σφοδρής λογομαχίας
τους Πολωνούς 'ς τον πάγον βρόντησε απ' τ' αμάξι.
Είναι παράδοξο.

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ

Και πριν δυο φοραίς άλλαις,
ομοίως και σωστά 'ς την ίδιαν νεκρήν ώραν,
με διάσκελο πολεμικό διαβήκ' εμπρός μας.

ΟΡΑΤΙΟΣ

Μερικόν στοχασμόν δεν ξεύρω να μορφώσω
αλλά 'ς την ολικήν του νου μου βλέψιν τούτο
δηλοί 'πού συμφορά 'ς το κράτος μας θα σπάση.

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ

Ας καθίσωμε, φίλοι, και όποιος ξεύρει ας είπη.
Τι βασανίζεται ο λαός όλην την νύκτα
άγρυπνος να φρουρή με προσοχήν μεγάλην;
Τι κανόνια ολημέρα χύνονται ορειχάλκου
και απ' έξω φέρνουν τόσα εφόδια του πολέμου;
Τι τόσους παίρνουν ναυπηγούς και τους βιάζουν,
ώστ' η εβδομάδα κυριακήν δι' αυτούς δεν έχει;
Τι μας προσμένει, οπού με τόσην αγωνίαν

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.